

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา :
การสงวนรักษา การเก็บรวบรวมและการใช้งาน

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง

กันยายน 2553

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา : การสงวนรักษา การเก็บรวบรวมและการใช้งาน

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกอ. และ สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา : การสงวนรักษา การเก็บรวบรวมและการใช้งาน เป็นหนึ่งในความสนใจใคร่สืบหาอย่างเป็นกระบวนการของผู้วิจัยมาตั้งแต่เริ่มเรียนสถาปัตยกรรมมาตั้งแต่ระดับอาชีวศึกษา ตลอดเวลาสามสิบปี (2523 - 2553) อีกทั้งผู้วิจัยได้ศึกษาถึงขั้นสูงสุดในระดับดุษฎีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม การเก็บรวบรวมเกิดจากประสบการณ์ ความรู้และการถ่ายทอดจากครู ช่างสล่า อาจารย์ และ ศาสตราจารย์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ที่นับท่านไม่ถ้วน อีกทั้งได้รับความร่วมมือจากเพื่อนอาจารย์และ ศิษย์นักศึกษาอีกมากมายที่ไม่สามารถกล่าว นามมาได้ครบ ขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณทุกท่านมา ณ ที่นี้ การวิจัยได้รับสนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ด้านการทำงาน ติดตามผลและงบประมาณ

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : MRG5280217

ชื่อโครงการ : อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา : การสงวนรักษา การเก็บรวบรวมและการใช้งาน

ชื่อนักวิจัย : วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อีเมลล์ : vitul@chiangmai.ac.th

ระยะเวลาโครงการ : 16 มีนาคม 2552 – 15 มีนาคม 2552

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสงวนรักษา การเก็บรวบรวม แนวคิด ปรัชญา และความเชื่อในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา และเพื่อแนะนำ เผยแพร่ การใช้งานในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนาอย่างถูกต้องและมีภูมิปัญญา ซึ่งในปัจจุบันมีความอ่อนไหวและถูกละเลยความหมายของการใช้งานที่ถูกต้องตามความประสงค์ในการออกแบบตั้งแต่แรก ดังนั้นการสื่อความหมายที่ชัดเจนให้แก่ผู้ใช้อาคาร ผู้ชื่นชมสถาปัตยกรรมและผู้พบเห็น เป็นประโยชน์ในการบรรเทาป้องกันการนำอัตลักษณ์ล้านนาไปบิดเบือนและลดค่าความหมาย ในการเชื่อมโยงความหมายอาคารที่ถูกแปลงจากผู้ออกแบบไปสู่ผู้ใช้อาคารได้หลายทาง จึงทำการค้นหาวิธีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมหรือการออกแบบสถาปัตยกรรม เพื่อรักษาอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา โดยผ่านการสัมภาษณ์ ทบทวน ดีความ ทดลองปฏิบัติ ของศิลปิน สถาปนิกและนักศึกษาพบว่า การสงวนรักษา การบูรณะและการลอกเลียนแบบ ส่วนใหญ่ไม่ใช่วิธีการทางการออกแบบและวิธีการทางการอนุรักษ์ของล้านนา อีกทั้งเป็นการลดค่าและการใช้ประโยชน์อย่างผิดเพี้ยนเพื่อจุดมุ่งหมายด้านการท่องเที่ยว ฯลฯ งานวิจัยนี้ได้พบว่าสถาปนิกและนักศึกษาที่ผ่านการฝึกฝนพบว่ามีหลายหลายวิธีในการตีความอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา นำไปสู่การใช้งานที่สามารถเกิดการวิวัฒนาการของงานสถาปัตยกรรมล้านนาที่ก้าวหน้าต่อไป โดยอาศัยประสบการณ์และความสามารถเฉพาะตน

คำหลัก: ล้านนา สถาปัตยกรรม อัตลักษณ์ การสงวนรักษา

Abstract

Project Code : MRG5280217

Project Title :Lanna Architectural Identity: Preservation, Collection and Utilization

Investigator : Lieorungruang, Vitul

E-mail Address : vitul@chiangmai.ac.th

Faculty of Architecture, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

Project Period : 16 March 2009 – 15 March 2010

This research aims to investigate the process of preservation, collection and utilization of Lanna architectural identity. It also seeks various ways of the regional conservation, which is crucial and fragile in local communities and the society of commodity. It is believed that correct form in Lanna architecture is able to transmit accurate distinctiveness to the viewers, audiences, and users. There are ways within this process which can help prevent the uniqueness of architectural meaning from being distorted and devalued. However, when the different range to connection of the use and the design can be defined, it can then help identify the different ranges within the thinking process of the creators. This range offers procedures of preservation, collection and utilization for interpreting Lanna's elements and functions. The methodology comprises architectural reviews, set of tests and experimental design in different conservation theories. The research found that most controversial Lanna architectural reconstruction and rebuilding (remaking) were mostly incompatible with conservation the intangible Lanna's uniqueness. Furthermore, Lanna's tangible identity has become consumable and tourism commodity but it has been misused and disgraceful. The research also found that well-trained architect, and the design process can offer people ways of interpreting the true meaning, which makes the utilization of Lanna architectural identity be in new but correct forms. In many cases, however, Lanna architectural design also depends on an individual ability, experience and their profession school.

Keywords: Lanna, architectural, identity, preservation

สรุปโครงการ (Executive Summary)

ทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่

1. ชื่อโครงการ (ภาษาไทย) อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา: การสงวนรักษา การเก็บรวบรวม และการใช้งาน

(ภาษาอังกฤษ) **Lanna Architectural Identity: Preservation, Collection and Utilization**

2. ชื่อหัวหน้าโครงการ หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ e-mail

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50200

โทรศัพท์ 053 942828 ต่อ 112 โทรสาร 053 221448 โทรศัพท์มือถือ 081 5951174

e-mail : vitul@mail.arc.cmu.ac.th

3. สาขาวิชาที่ทำการวิจัย การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

4. ปัญหาที่ทำการวิจัย และความสำคัญของปัญหา

จากประเด็นการต่อต้านการลอกเลียนรูปแบบพุทธสถาปัตยกรรมล้านนาของผู้ประกอบการด้านธุรกิจโรงแรมหลายแห่งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่นๆ โดยการนำเอาพุทธสถาปัตยกรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของพระรัตนตรัยตามความเชื่อทางพุทธศาสนา อันประกอบด้วย พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เช่น พระเจดีย์ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุ หอพระไตรปิฎก ที่ประดิษฐานพระไตรปิฎก คัมภีร์ใบลานต่างๆ ที่ได้อารักพระไตรปิฎกทั้ง 3 ไว้ อุโบสถหรือวิหารที่ประดิษฐาน ปฎิมากรรมพระพุทธรูปและสถานปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ สวาททางธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธสถาปัตยกรรมดังกล่าวล้วนเป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาที่ต้องสร้างในพื้นที่เฉพาะในศาสนสถานเท่านั้น โดยจะแยกพื้นที่ส่วนของพระสงฆ์ และฆราวาสไว้ชัดเจน เพื่อการปฏิบัติธรรมและเผยแพร่พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่ผู้ประกอบการดังกล่าวได้นำเอาพุทธสถาปัตยกรรม อันเป็นที่เคารพสักการบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชนมาจัดสร้างเลียนแบบเป็นส่วนหนึ่งของอาคารที่ทางเจ้าของกิจการให้บริการด้านที่พัก ห้องอาหาร และสถานที่สันทนาการต่างๆ แก่บุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานะและทำลายคุณค่าพุทธสถาปัตยกรรม อันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของสถาปัตยกรรมล้านนาหลายแห่งเช่น ชุมโขงและหอพระไตรปิฎกวัดศรีชุม อำเภอเมือง วัดพระ

ธาตุลำปางหลวง วัดไหล่หินหลวง อำเภอเกาะคา วิหารวัดอุมลอง อำเภอเถิน วัดปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง อุโบสถวัดเขียงยืน เจดีย์วัดเจดีย์เหลี่ยม จังหวัดเชียงใหม่ หรือ องค์ประกอบต่างๆ ที่ใช้สำหรับพุทธสถาน เช่น ช่อฟ้า ฉัตร หรือ ประติมากรรม เช่น สิงห์ นาค ฯลฯ การใช้สอยอาคารที่ไม่เหมาะสมผิดจารีตประเพณีและผิดประเภทของอาคารที่เลียนแบบ อาคารทางพุทธศาสนา

การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมและ สถาปัตยกรรมไทยทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของชาติ จึงมีความจำเป็นต้องมีมาตรการปกป้อง เอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม จึงต้องมีการศึกษาจัดทำข้อมูลสถาปัตยกรรมล้านนา ให้ ครอบคลุมงานสถาปัตยกรรมทุกประเภท งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ภูมิสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพเมืองและชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการที่จะนำไปใช้ปฏิบัติวิชาชีพ สถาปัตยกรรมและศาสตร์ทางการออกแบบที่มีผลต่อสังคม เพื่อให้สังคมทุกฝ่ายของที่เกี่ยวข้อง กับงานสถาปัตยกรรมล้านนา มีแนวทางการปฏิบัติอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป้าหมายในงานวิจัยจะ ได้คำตอบที่ตรงประเด็น การศึกษาจัดทำข้อมูลสถาปัตยกรรมล้านนาก็จึงมุ่งหาคำตอบเบื้องต้น อันจะเป็นผลให้เกิดแนวทางการตอบประเด็นปัญหาของสังคมในการปฏิบัติวิชาชีพ ที่สามารถ อ้างอิงแหล่งที่มาและวิธีการการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนาอย่างมีหลักเกณฑ์ในปัจจุบัน

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการสงวนรักษา การเก็บรวบรวม แนวคิด ปรัชญา และความ เชื่อในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนาในอดีต และ เพื่อแนะนำ เผยแพร่ การใช้งานในการ ออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา อย่างถูกต้องและมีภูมิปัญญา

5. การดำเนินงานโครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคเอกสารและภาคสนาม ด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและ แนวทางการอนุรักษ์ในประเทศไทย ด้านแนวคิด ปรัชญา และความเชื่อในการออกแบบ สถาปัตยกรรมล้านนา และการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมและ การทำงานออกแบบปัจจุบัน โดยนักวิชาการ สถาปนิก ศิลปินแห่งชาติ บุคลากรทางสาขา สถาปัตยกรรม

การสัมภาษณ์กลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการระดับนักศึกษา เรื่อง อัตลักษณ์ สถาปัตยกรรมล้านนา เพื่อนำผลที่ได้ แนวคิดและการปฏิบัติงานออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา นำมาวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำโครงร่างข้อมูล อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา

การสังเคราะห์จัดหมวดหมู่โครงสร้างข้อมูล อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา การรับฟังความเห็นจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมล้านนา และประมวลผลการสรุปสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม

สรุปจัดทำข้อมูล อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา ผลการสรุปสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม เพื่อสงวนรักษา เก็บรวบรวม เผยแพร่และใช้งานอย่างมีภูมิปัญญา

6. สรุปผลสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม

ในการสงวนรักษาเพื่อการใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา ควรคำนึงถึงแนวคิดและปรัชญาการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมล้านนาซึ่งเป็นแบบตะวันออก โดยใช้หลักพระพุทธศาสนา ใช้การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการทำนุบำรุงพุทธศาสนา มุ่งรักษาศิลปวัฒนธรรมในความหมายของความเชื่อ ความศรัทธา และความหมายของคุณค่าในเชิงนามธรรมมิได้มุ่งหวังในการรักษารูปธรรมโดยการสงวนรักษา (Preservation) แต่มุ่งหวังในการปฏิสังขรณ์ (Restoration) และเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่และดีขึ้น (Renewal) ดังนั้นการลอกเลียนแบบและการบูรณะสร้างขึ้นใหม่จากวัสดุที่ทำขึ้นมาใหม่ (Reconstruction) เป็นแนวทางแบบตะวันตกที่มุ่งเพียงรักษารูปเหมือน โดยการสร้างกฎเกณฑ์ มีจุดประสงค์มุ่งความคงทนถาวร ไม่มีความคิดเรื่องบุญกุศลหรือการบำเพ็ญบุญเพื่อตนเองและผู้อื่น ดังนั้นการสงวนรักษาโดยการลอกเลียนแบบเป็นการปฏิบัติที่ไม่ได้รับการยอมรับ ทั้งทางด้านการอนุรักษ์แบบตะวันออก ทางด้านสังคม และทางด้านวิชาชีพสถาปัตยกรรม

ในการรวบรวมเพื่อการใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา ปัจจุบันมีการจัดทำอย่างเป็นระบบมุ่งประโยชน์ทางด้านการอนุรักษ์ ซึ่งแตกต่างจากก่อนหน้านี้ที่มีการลอกเลียนแบบ ในการสรุปครั้งนี้พบว่าควรมุ่งเน้นการใช้การอนุรักษ์ การใช้งานที่เหมาะสม และการสื่อความหมาย ตามหลักบูรณภาพความเป็นล้านนา ซึ่งสืบเนื่องจาก ศาสนาพุทธและความเชื่อ อำนาจและการปกครอง ความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณีในพื้นที่ล้านนา ซึ่งแยกเป็นประเภทของอาคารได้แก่ อาคารศาสนา อาคารผู้ครองนคร เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน เจ้าขุนหาบและคหบดี (ฐานานุศักดิ์ทางสถาปัตยกรรม) มีการลำดับศักดิ์ อาคารลักษณะเฉพาะชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และ อาคารลักษณะเฉพาะอื่นๆ ซึ่งล้วนแล้วสื่อถึงความแตกต่างในรายละเอียดสำหรับการใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา

ทางด้านข้อพิจารณา อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนาสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม สถาปนิกและผู้ออกแบบควรคำนึงถึง ข้อต้องห้าม ข้อไม่สมควร และ ฐานานุศักดิ์ทางสถาปัตยกรรม แนวคิดและปรัชญาการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมล้านนา ลักษณะการใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา และบูรณภาพความเป็นล้านนา เพื่อให้การออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนามีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น มิใช่การลอกเลียนแบบแต่เป็นการสร้างสรรค์ใหม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสืบไป

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อ	ง
Abstract	จ
สรุปโครงการ (Executive Summary)	ฉ
สารบัญ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
1.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสารอ้างอิง	2
1.4 การเชื่อมโยงกับนักวิจัยที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ทำการวิจัย	2
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย	3
1.6 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.8 การดำเนินงานโครงการ	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	5
2.1 ประวัติการอนุรักษ์ในประเทศไทย	5
2.2 แนวทางการอนุรักษ์ในประเทศไทย	8
2.3 การสงวนรักษา	13
2.4 สถาปัตยกรรมล้านนา	14
บทที่ 3 การวิเคราะห์	
3.1 อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา	15
3.2 การใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา	25
3.3 การทดลองใช้งานออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา	25
บทที่ 4 สรุปผลสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม	26
4.1 การสงวนรักษาเพื่อการใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา	26
4.2 การรวบรวมเพื่อการใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา	27
4.3 อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนาสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม	28
	ฌ

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
Output	29
บรรณานุกรม	30
ภาคผนวก ก การใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา	
ภาคผนวก ข ผลงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา”	

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จากประเด็นการต่อต้านการลอกเลียนรูปแบบพุทธสถาปัตยกรรมล้านนาของผู้ประกอบการด้านธุรกิจโรงแรมหลายแห่งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่นๆ โดยการนำเอาพุทธสถาปัตยกรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของพระรัตนตรัยตามความเชื่อทางพุทธศาสนา อันประกอบด้วย พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เช่น พระเจดีย์ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุ หอพระไตรปิฎก ที่ประดิษฐานพระไตรปิฎก คัมภีร์ใบลานต่างๆ ที่ได้จารึกพระไตรปิฎกทั้ง 3 ไว้ อุโบสถหรือวิหารที่ประดิษฐาน ปฎิมากรรมพระพุทธรูปและสถานปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ สวาททางธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธสถาปัตยกรรมดังกล่าวล้วนเป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาที่ต้องสร้างในพื้นที่เฉพาะในศาสนสถานเท่านั้น โดยจะแยกพื้นที่ส่วนของพระสงฆ์ และฆราวาสไว้ชัดเจน เพื่อการปฏิบัติธรรมและเผยแพร่พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธรูป แต่ผู้ประกอบการดังกล่าวได้นำเอาพุทธสถาปัตยกรรม อันเป็นที่เคารพสักการบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชนมาจัดสร้างเลียนแบบเป็นส่วนหนึ่งของอาคารที่ทางเจ้าของกิจการให้บริการด้านที่พัก ห้องอาหาร และสถานที่สันทนาการต่างๆ แก่บุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานะและทำลายคุณค่าพุทธสถาปัตยกรรม อันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของสถาปัตยกรรมล้านนาหลายแห่งเช่น ชุมโขงและหอพระไตรปิฎกวัดศรีชุม อำเภอเมือง วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดไหล่หินหลวง อำเภอเกาะคา วิหารวัดอุมลอง อำเภอเถิน วัดปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง อุโบสถวัดเชียงยืน เจดีย์วัดเจดีย์เหลี่ยม จังหวัดเชียงใหม่ หรือองค์ประกอบต่างๆ ที่ใช้สำหรับพุทธสถาน เช่น ซ่อฟ้า ฉัตร หรือ ประติมากรรม เช่น สิงห์ นาค ฯลฯ การใช้สอยอาคารที่ไม่เหมาะสมผิดจารีตประเพณีและผิดประเภทของอาคารที่เลียนแบบอาคารทางพุทธศาสนา

การกระทำได้ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทยทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของชาติ จึงมีความจำเป็นต้องมีมาตรการปกป้องเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม จึงต้องมีการศึกษาจัดทำข้อมูลสถาปัตยกรรมล้านนาให้ครอบคลุมงานสถาปัตยกรรมทุกประเภท งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ภูมิสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพเมืองและชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการที่จะนำไปใช้ปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมและศาสตร์ทางการออกแบบที่มีผลต่อสังคม เพื่อให้สังคมทุกฝ่ายของที่เกี่ยวข้องกับงาน

สถาปัตยกรรมล้านนา มีแนวทางการปฏิบัติอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป้าหมายในงานวิจัยจะได้คำตอบที่ตรงประเด็น การศึกษาจัดทำข้อมูลสถาปัตยกรรมล้านนาจึงมุ่งหาคำตอบเบื้องต้น อันจะเป็นผลให้เกิดแนวทางการตอบประเด็นปัญหาของสังคมในการปฏิบัติวิชาชีพ ที่สามารถอ้างอิงแหล่งที่มาและวิธีการการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนาอย่างมีหลักเกณฑ์ในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

- เพื่อการสงวนรักษา การเก็บรวบรวม แนวคิด ปรัชญา และความเชื่อในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนาในอดีต
- เพื่อแนะนำ เผยแพร่ การใช้งานในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา อย่างถูกต้อง และมีภูมิปัญญา

1.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสารอ้างอิง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (literature review) และเอกสารอ้างอิง พบว่ายังไม่มีกรรวบรวมแนวคิด ปรัชญา และความเชื่อในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนาอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้ทำการสอนในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาตั้งแต่ปี 2539 ซึ่งขณะนั้นเป็นภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ และร่วมอยู่ในคณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการของทั้งคณะและกรรมการสถาปนิกล้านนา สมาคมสถาปนิกสยามฯ มาทำให้ตระหนักถึงความจำเป็นในการทำวิจัยครั้งนี้ อีกทั้งได้ทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกทางการอนุรักษ์ ซึ่งการศึกษายังไม่ได้ครอบคลุมไปถึงการสงวนรักษา การเก็บรวบรวม แนวคิด ปรัชญา และความเชื่อในการออกแบบ และการนำไปใช้ ได้แสดงถึงความจำเป็นถึงการจัดทำคู่มือที่รวบรวมความรู้ เพื่อการสงวนรักษาและการทำงานอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรมล้านนาที่จะสามารถอธิบายความสำคัญของภูมิปัญญาการออกแบบต่อสังคม จึงถือได้ว่าโครงการวิจัยที่เสนอนี้เป็นการวิจัยเพื่อหาคำตอบใหม่อย่างแท้จริง ไม่เป็นการวิจัยซ้ำกับองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว

1.4 การเชื่อมโยงกับนักวิจัยที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ทำการวิจัย

เนื่องจากในต่างประเทศมีการสงวนรักษา การเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ และมีข้อแนะนำในการใช้งานที่ถูกควบคุมโดย กฎบัตร กฎหมายและข้อบังคับแนะนำในการออกแบบ ดังนั้นการลอกเลียนแบบจึงเป็นสิ่งที่มีการดำเนินการมาอยู่แล้วบ้างแต่กระบวนการศึกษานี้จะเป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยยังขาดความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ทางการจัดทำข้อบังคับแนะนำในการออกแบบ ซึ่งนักวิจัยที่เป็นผู้เชี่ยวชาญจะสามารถให้คำปรึกษาได้เป็นอย่างดี

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

- การเก็บรวบรวมข้อมูล แนวคิด ปรัชญา และความเชื่อในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนาในอดีต และการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมและการทำงานออกแบบปัจจุบัน โดยนักวิชาการ นักศึกษา บุคลากรทางสาขาสถาปัตยกรรม
- การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ทางลึกกับบุคคลที่มีความรู้และผู้ปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมล้านนาที่ได้รับการยอมรับของสังคม
- จัดทำโครงร่างข้อมูลสถาปัตยกรรมล้านนา ในรูปแบบเอกสาร ภาพถ่ายและลายเส้น
- การจัดสัมมนากลุ่มย่อย เพื่อเสนอโครงร่างข้อมูลสถาปัตยกรรมล้านนา
- การจัดสัมมนา เป็นการรับฟังความเห็นจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมล้านนา
- สรุปจัดทำข้อมูล อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา เพื่อการสงวนรักษา การเก็บรวบรวม เผยแพร่และการใช้งานอย่างมีภูมิปัญญา

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

- พื้นที่ของการศึกษาสถาปัตยกรรมล้านนาในประเทศไทย 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน
- เป็นข้อมูลการศึกษาทางด้านความเข้าใจ แนวคิด ปรัชญา และความเชื่อในการออกแบบสถาปัตยกรรมหลัก ประจำถิ่นและพื้นที่การศึกษา
- เป็นข้อมูลทางด้านกายภาพ รูปลักษณะ การใช้สอยด้านสาธารณะและส่วนบุคคล โดยนำข้อมูลที่ได้รับมุ่งในการนำไปใช้ทางสถาปัตยกรรม

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ได้ข้อมูล อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา นำไปเป็นแนวทางการใช้ประโยชน์ทางปฏิบัติการออกแบบ การอนุรักษ์ ให้เป็นไปอย่างมีคุณค่า การประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม อีกทั้งเพื่อเป็นต้นแบบเบื้องต้นของข้อกำหนดเพื่อการป้องกันการนำสถาปัตยกรรมล้านนาไปใช้ในที่ไม่ควร อีกทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมล้านนาในสังคม ได้ขอแนะนำในการใช้งานเพื่อการออกแบบ โดยสนับสนุนการเผยแพร่จาก สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

1.8 การดำเนินงานโครงการ

- การเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคเอกสารและภาคสนาม
 - การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและแนวทางการอนุรักษ์ในประเทศไทย
 - แนวคิด ปรัชญา และความเชื่อในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา

- การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมและการทำงานออกแบบปัจจุบัน โดยนักวิชาการ สถาปนิก ศิลปินแห่งชาติ บุคลากรทางสถาปัตยกรรม ได้แก่
 - รองศาสตราจารย์วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์
 - อาจารย์ ดร.จุลทัศน์ กิติบุตร
 - อาจารย์ปฐม พัวพันธ์สกุล
 - ฯลฯ
- การสัมภาษณ์กลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการระดับนักศึกษา เรื่อง “อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา”
 - ผลที่จะได้ แนวคิดและการปฏิบัติงานออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา
- วิเคราะห์ข้อมูล จัดทำโครงร่างข้อมูล อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา
 - คำบรรยาย ภาพถ่ายและลายเส้น
- การจัดสัมมนา
 - การสังเคราะห์จัดหมวดหมู่โครงร่างข้อมูลอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา
 - การรับฟังความเห็นจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมล้านนา
 - ประมวลผลการสรุปสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม
- สรุปจัดทำข้อมูล อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา
 - ผลการสรุปสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม เพื่อสงวนรักษา เก็บรวบรวม เผยแพร่และใช้งานอย่างมีภูมิปัญญา

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

2.1 ประวัติการอนุรักษ์ในประเทศไทย

พัฒนาการของไทยในการอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม โบราณสถาน สถาปัตยกรรมของไทยมีมาอย่างยาวนาน โดยพื้นฐานสังคมเกษตรกรรมและพุทธศาสนา มีความเข้าใจแนวคิดในการดำเนินการอนุรักษ์อย่างไทยซึ่งมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ ศิริชัย นฤมิตรเรขการ (2541) แบ่งยุคของการอนุรักษ์ในประเทศไทยได้ 2 ยุค คือ ยุคแบบตะวันออก และแบบตะวันตก

ยุคแรกของการอนุรักษ์ของไทย ซึ่งมีหลักฐานมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุรยา รัตนโกสินทร์ ตอนต้น เป็นแบบตะวันออก คือเป็นการซ่อมแซมงานในพุทธศาสนาถือเป็น บุญกริยา โดยไม่มีความเคร่งครัดในเรื่องของการบูรณะให้เหมือนเดิมตามแบบเก่า แต่เป็นการซ่อมแซมเพื่อให้กลับมาใช้สอยหรือเคารพบูชาได้อีกครั้ง รวมไปถึงการสร้างใหม่ในตำแหน่งเดิม เช่น การสร้างเจดีย์องค์ใหม่ครอบองค์เดิม

งานอนุรักษ์ตามแบบตะวันออกมักสร้างปัญหาให้แก่นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ในการตีความงานศิลปะนั้นๆ ซึ่งมีบ่อยครั้งที่มีการขุดแต่งพบของเก่าที่อยู่ข้างในมีรายละเอียดแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง และการเพิ่มเติมลงดลลายในงานศิลปกรรมที่แตกต่างจากแบบเดิมก็มีปัญหาในการตีความยุคสมัยของงานชิ้นนั้นๆ ทำให้การศึกษาและตีความในยุคปัจจุบันเป็นไปด้วยความยากลำบาก

เริ่มมีหลักฐานงานอนุรักษ์มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เช่น การบูรณะวัดมหาธาตุสุโขทัยโดยมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี แต่ที่มีการบันทึกเป็นประวัติการอนุรักษ์ในพงศาวดารสมัยอยุธยาว่า ในปี พ.ศ.2276-2301 สมัยรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีการบูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์ภูเขาทองและมณฑปพระพุทธบาทสระบุรี การบูรณะครั้งนี้เป็นการซ่อมแซมและเสริมความมั่นคง รวมถึงการเพิ่มเติมบางส่วน เช่น หน้ามุข หน้าบัน ซึ่งเป็นการบูรณะตามคติแบบตะวันออก

งานอนุรักษ์ตามแบบตะวันตก ในรัชกาลที่ 4 อิทธิพลตะวันตกได้แพร่เข้ามาในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแผ่อำนาจทางการทหาร การล่าอาณานิคม หรือแม้แต่จากการศึกษาของชนชั้นสูงที่ได้ออกไปเรียนในต่างประเทศ รวมไปถึงการเสด็จออกไปดูงานใน

ต่างประเทศของพระมหากษัตริย์ไทยแต่ละองค์ จึงเป็นการนำเอาเทคโนโลยี ตลอดจนศิลปวิทยาการเข้ามา เช่นการนำเอาช่างจากยุโรปมาสร้างพระราชวัง พระที่นั่งต่างๆ และช่างเหล่านั้นก็ได้นำเอาความคิดของการอนุรักษ์เข้ามาด้วย

ในปี พ.ศ.2394 สมัยรัชกาลที่ 4 โปรดให้มีการบูรณะพระปฐมเจดีย์ โดยทำการสร้างเจดีย์ใหญ่ครอบเจดีย์องค์เดิม นอกจากนี้พระองค์ยังได้ทำการสำรวจและศึกษาเมืองเก่าสุโขทัยและทำการบูรณะบางส่วน ทำให้มีการค้นพบหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง การเข้าไปสำรวจและบูรณะแต่ละครั้งพระองค์จะทรงจดบันทึกเพื่อเป็นหลักฐานสำหรับการศึกษาต่อไปทุกครั้ง จึงกล่าวได้ว่า รัชกาลที่ 4 ทรงเป็นผู้วางรากฐานของการอนุรักษ์แบบตะวันตกในประเทศไทยปัจจุบัน

ในปี พ.ศ.2417 สมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้ส่งราชโอรสคือเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธและสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพไปศึกษาต่างประเทศอังกฤษ จึงได้รับแนวความคิดแบบตะวันตกเข้ามาหลายอย่าง รวมไปถึงแนวคิดด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรมด้วย และในส่วนพระองค์ของเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธเองท่านทรงโปรดวิชาประวัติศาสตร์มาก เมื่อกลับมาถึงไทยท่านได้ออกสำรวจ ศึกษา เก็บข้อมูลตามโบราณสถานต่างๆ และทรงเขียนหนังสือและตำรามากมาย เช่น เทียวเมืองพระร่วง เป็นต้น จึงถือได้ว่าช่วงนี้เป็นจุดสำคัญของการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ในประเทศไทย ในช่วงเดียวกันนี้มีชาวต่างประเทศที่เข้ามารับราชการในไทยหลายท่านได้มีบทบาทในเรื่องของการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ เพราะได้ทำการสำรวจศึกษาและเขียนหนังสือเกี่ยวกับแหล่งโบราณสถานหลายแห่ง ผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในช่วงนี้คือ *Reginald le May* และ *Alfred Salmony* รวมถึงนาย *Karl Dohring* สถาปนิก-วิศวกรชาวเยอรมันผู้เข้ามาทำงานก่อสร้างและบูรณะพระราชวังต่างๆ หลายแห่ง อาทิ พระราชวังบ้านปืน จังหวัดเพชรบุรี ท่านเหล่านี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์แบบตะวันตกเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังได้แต่งหนังสือพุทธสถานในไทย รวบรวมงานศึกษาเกี่ยวกับวิชาโบราณคดี ซึ่งเป็นแบบอย่างใช้ศึกษาในยุคต่อมาได้เป็นอย่างดี

พ.ศ.2453 สมัยรัชกาลที่ 6 ท่านทรงเป็นนักปราชญ์ทางด้านโบราณคดี วรรณคดี ฯลฯ ในยุคของท่านจึงยังมีการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมมากขึ้น ทรงโปรดให้ตั้งกรมศิลปากรในปี พ.ศ.2454 และกรมช่างมหาดเล็ก (ช่างสิบหมู่) รวมถึงกรมพิพิธภัณฑ์อีกด้วย และในสมัยนี้เองศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ (*Professor George Coedes*) นักวิชาการทางประวัติศาสตร์-โบราณคดีชาวฝรั่งเศสซึ่งทำงานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ถูกเชิญเข้ามาทำงานในไทย โดยได้ช่วยปรับปรุงกรมศิลปากรและกรมพิพิธภัณฑ์ รวมไปถึงการศึกษาค้นคว้าทางด้านจารึกและโบราณคดีด้วย

พ.ศ.2468 สมัยรัชกาลที่ 7 ก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 ได้มีการตั้งราชบัณฑิตยสภา ซึ่งเป็นองค์กรที่รวมนักปราชญ์หรือผู้รู้ในสาขาวิชาต่างๆ รวมทั้งด้านโบราณคดีและศิลปกรรม แต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง อำนาจหน้าที่ในส่วนราชการต่างๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือลดความสำคัญลง รวมถึงราชบัณฑิตยสภาด้วย

พ.ศ.2475 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทำการบูรณะพระนครศรีอยุธยาขึ้นเป็นครั้งแรก ความจริงแล้วโครงการนี้นับเป็นโครงการใหญ่และสำคัญมาก แต่ในทางปฏิบัติกลับให้เวลาในการทำงานน้อยเกินไป ทั้งยังหันกลับไปใช้วิธีการบูรณะตามแบบตะวันตกที่มุ่งให้งานเสร็จสมบูรณ์เป็นรูปร่างดูดีเท่านั้น แต่ขาดการเก็บรักษาหลักฐานลักษณะเดิม จึงเกิดความเสียหายเป็นอย่างมากในระหว่างที่มีการบูรณะเสร็จ

ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ระยะนี้เป็นช่วงที่มีการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ไม่สนใจให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์ศิลปกรรม ยิ่งไปกว่านั้นผลจากการพัฒนาทำให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมมากยิ่งขึ้นด้วย ทั้งนี้เพื่อนำพื้นที่ไปใช้ในการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ เช่น ปลูกมันสำปะหลัง หรือสร้างโรงงาน สร้างถนน เป็นต้น อย่างไรก็ตามหลังจากยุคนี้ลงมาก็เริ่มมีการฟื้นฟูและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์มากขึ้นอีกครั้งหนึ่ง กรมศิลปากรเริ่มเข้าไปทำการบูรณะโบราณสถานหลายแห่งอย่างมีระบบ เช่น ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง และอีกหลายแห่งในภาคอีสาน จนกระทั่งในปี พ.ศ.2525 มีการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามอีกครั้งหนึ่งรวมไปถึงพระบรมมหาราชวัง ในวโรกาสฉลองกรุงเทพฯ 200 ปี โดยมีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเป็นผู้ริเริ่มโครงการบูรณะในครั้งนี้

หนึ่งในปี พ.ศ.2521 ได้ปรากฏแนวความคิดว่า ความหมายของการอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงเฉพาะการบูรณะ/ปฏิสังขรณ์หรือซ่อมแซมเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญต่อการป้องกันการเข้าไปทำลายหรือเข้าไปใช้ประโยชน์อันก่อให้เกิดความเสียหายกับงานศิลปกรรม โดยมีการออกกฎหมายฉบับ พ.ร.บ.ควบคุมการใช้อาคารในเขตชุมชนทั่วประเทศ เช่น โครงการเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการตั้งคณะกรรมการเพื่อออกประกาศ มท.ตามมาตรา 13 พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 โดยห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้ หรือเปลี่ยนการใช้อาคารในบริเวณเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ เขตเมืองเก่า เชียงใหม่มีการประกาศเขตควบคุมความสูงอาคาร ในเขตเมืองเก่า ศาสนสถานและริมฝั่งแม่น้ำปิง

สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา (2536) ได้รวบรวมประวัติแนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมไทย ที่ได้รับทัศนคติด้านการอนุรักษ์แบบตะวันตกซึ่งเข้ามาสมัยรัชกาลที่ 4 และการได้เห็นตัวอย่างในต่างประเทศและจากชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาในไทย

สมัยรัชกาลที่ 5 การอนุรักษ์ของไทยก็เริ่มนำเอาแนวความคิดแบบตะวันตกเข้ามา เพราะในช่วงดังกล่าวมีปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ในช่วงถัดมาเป็นเวลา 70 ปี คือระหว่างปี พ.ศ. 2466-2536 โดยแบ่งเป็นยุค 3 ยุค ดังนี้ คือ

- ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ระหว่างปี พ.ศ. 2466 - 2475 โดยเริ่มการอนุรักษ์จากประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ พ.ศ. 2466 ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกที่เกี่ยวข้องถึงการสงวนรักษาของโบราณในประเทศไทย
- ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2476 เป็นช่วงที่อนุรักษ์และการจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น
- ในช่วงเวลาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ระหว่างปี พ.ศ. 2476 - 2536 ไทยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งระบอบการปกครอง การเมือง สังคม เศรษฐกิจ อันมีผลต่อการปฏิบัติการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างยิ่ง

2.2 แนวทางการอนุรักษ์ในประเทศไทย

การอนุรักษ์ของไทย ตามที่ ศิริชัย นฤมิตรเรขการ (2541) ได้กล่าวไว้ว่าในปัจจุบันมี 2 แนวทาง คือ แบบตะวันตก และ แบบตะวันออก

- แบบตะวันตก การอนุรักษ์จะให้ความสำคัญกับการรักษารูปแบบไว้ตามสภาพเดิม ซึ่งเป็นผลมาจากของกฎบัตรต่างๆ ที่พัฒนาขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 การปฏิบัติตามแบบตะวันตกในการเก็บรักษาหลักฐานโบราณสถานไว้ตามสภาพเดิมนี้อาจพบใน พ.ร.บ.โบราณวัตถุสถานฯ ฉบับแก้ไขปรับปรุง (พ.ศ. 2535) ที่มีเป้าหมายหลักคือ เพื่อรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม และนิยามโบราณสถาน ในฐานะเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และศิลปะ และเพื่อเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาติ
- แบบตะวันออก ของไทยใช้แนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นหลัก การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการทำนุบำรุงพุทธศาสนา มุ่งรักษาศิลปวัฒนธรรมในความหมายของ ความเชื่อ ความศรัทธา และความหมายของคุณค่าในเชิงนามธรรม ทำให้ชาวพุทธมุ่งสั่งสม สืบทอดและพัฒนาฝีมือช่างสกุลช่างจนสามารถสร้างสรรค์ศาสนสมบัติสถานและวัตถุอันงดงามและมีชีวิตสืบต่อเนื่องกันมายาวนาน

การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการปกครอง กษัตริย์หรือสมมุติเทพที่ต้องการสั่งสมคุณความดี และบารมี ของความชอบธรรมในการปกครอง ความเป็นกษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรม ผ่านบารมีจาก การทำนุบำรุงพุทธศาสนา (อุษณีย์ ธงไชย, 2540) สมัยสุโขทัย ในจารึกหลักที่ 2 จารึกวัดศรีชุม ที่ จารึกบนหินดินดาน กล่าวถึงการเสี่ยงทายถึงบารมีของ สมเด็จพระมหาศรีศรัทธาราชจุฬามณี ก่อนที่จะได้ขึ้นครองเมืองสุโขทัยและศรีสัชนาลัย ที่ต้องการซ่อมวิหารโบราณในป่าชื่อนางโปรดช้าง ทรงตั้ง จิตอธิษฐานว่าหากมีบุญบารมีจะได้เป็นกษัตริย์องค์ต่อไป ขอให้สามารถหาทางซ่อมเจดีย์ ที่ซ่อม เรียกว่าพระธม ซึ่งตั้งอยู่กลางนครพระเกษมได้ ซึ่งต่อมาได้พบบ่อน้ำในป่าจริง จึงถือเป็นบารมีของ พระองค์ กรณีนี้เช่นเดียวกับการปฏิสังขรณ์เจดีย์หลวงให้ใหญ่ขึ้นจนเป็นสิ่งก่อสร้างที่สูงที่สุดใน ล้านนาของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ที่ทรงใช้เป็นการแสดงความชอบธรรมในการปกครองอีก ประการหนึ่งด้วย

การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้สังคมสงบสุข ดังนั้นพระ เจ้า คหบดี สงฆ์ มุ่งทำดีเพื่อ ไปพบพระศรีอาริย์เมตไตรย เข้าใจเรื่อง กรรม ผลของบุญกรรม การทำบาป การเวียนว่ายตายเกิด และการหลุดพ้น นิพพาน ตามอธิบายในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ ของพระยาสิทธิไทยแห่งสุโขทัย ที่ทรงรวบรวมเนื้อหามาจากคัมภีร์ต่างๆ หลายฉบับ (สารานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน, 2499) การอนุรักษ์ของไทยเน้นทางด้านบุญกิริยา โดยถือว่าเป็นการทำเพื่อผล บุญ ในชาติหน้าหรือเป็นการอุทิศส่วนกุศล การอนุรักษ์เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการลักลอบขุดหา สมบัติ โดยมีกฎหมายคุ้มครองป้องกันตั้งแต่อดีต เช่น กฎหมายตราสามดวงในหมวด “พระไอยการ ลักษณะโจร” ได้กล่าวถึงบทลงโทษและการกระทำผิดอันเกี่ยวเนื่องกับศาสนาหลายมาตรา เช่น “๔๙ มาตราหนึ่ง.....ถ้าโจรนั้นขุดล้างพระพุทธรูปพระสถูป (พระเจดีย์ วิหาร) พระศรีมหาโพธิ์จับได้ พิจารณาเปนสัจให้ตัดนิ้วมือเสีย ให้ทวนด้วยลวดหนึง ๖๐ ที่ ถ้าโจรทำหลายครั้งหลายคราให้ทะเลน สามวันให้ผ่าอกเสีย” (ราชบัณฑิตยสถาน กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1 – 2, 2550)

การอนุรักษ์ในล้านนา ก็ยังมีแนวคิดที่สรุปได้จากการเข้าใจแนวคิดวัตถุประสงค์การ ก่อสร้างศาสนสถานในพุทธศาสนา ซึ่งใช้แนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นหลักอาศัย ความเชื่อ ความ ศรัทธา และความหมายของคุณค่าในเชิงนามธรรมมากกว่าความสำคัญต่อรูปธรรมด้านวัตถุ แนวคิด สรุปได้ดังนี้

- แนวคิด ไตรลักษณ์ เป็นสามัญลักษณ์สามประการ ได้แก่ - อนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกสิ่งมีการเกิด แก่ เจ็บ ตายและเสื่อมสลาย - ทุกขัง ความเป็นทุกข์ ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ - อนัตตา ความไม่ยึดมั่นถือมั่น ในตัว ในการเป็นเจ้าของ ไตรลักษณ์ ทำให้มนุษย์ไม่ลุ่มหลงไม่ยึดติด ยึดถือกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้ลดอุปทานคือ การยึดมั่นถือมั่น ลดความเห็นแก่ตัว สามารถปรับตัวได้

จากการพลัดพรากจากสิ่งที่รักหรือพึงปรารถนาและสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ไตรลักษณ์ใน “ปัจจุเวก” บท สวดมนต์ทำวัตรของพระสงฆ์ในประเทศไทย เนื้อความตอนหนึ่งว่า “...เสนาสนะนี้เป็นไปตามปัจจัย สักแต่ว่าธาตุ ถึงบุคคลผู้เข้าไปใช้สอยเสนาสนะนั้น สักแต่ว่าธาตุ มิใช่สัตว์ มิใช่ชีวิต เป็นของว่างเปล่า...” ดังนั้น ศาสนสถาน หรือศิลปกรรมก็ล้วนเป็นอนัตตา ที่ว่างเปล่าปราศจากตัวตน จึงเป็น สาเหตุหนึ่งที่พระสงฆ์ไม่ยึดถือความสำคัญในการอนุรักษ์ ศาสนสถานต้องเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ไม่ถาวร ไม่ยึดติดกับสิ่งเหล่านี้ (วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์, 2546) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงมี บัญญัติศัพท์คำว่า “ผาติกรรม” คือ การทำให้เจริญ หมายถึงการจำหน่ายครุภัณฑ์ เพื่อประโยชน์สงฆ์ อย่างหนึ่งอย่างใด โดยเอาของเดิมแลกเปลี่ยน เอาของดีกว่าให้แก่สงฆ์หรือเอาของของตนถวายสงฆ์ เป็นการทดแทนที่ตนทำของสงฆ์ชำรุดไป รื้อของที่ไม่ดี ออกทำให้ใหม่ดีกว่าของเก่า เช่น เอาที่วัดไป ทำอย่างอื่นแล้ว สร้างวัดถวายให้ใหม่; การชดใช้, การทดแทน

- แนวคิด สัตยวิทยา ศิลปะ สถาปัตยกรรมและศาสนสถานในฐานะเป็นสัญลักษณ์ เพื่อ การการสืบต่ออายุศาสนา หรือสัญลักษณ์เครื่องที่ชี้หน้าใจของมนุษย์เพื่อให้เข้าถึงสัจธรรมแม้ว่าจะมี กิเลสอันยึดติดอยู่ในความงาม ดังนั้นความงามของศิลปะสถาปัตยกรรมจะเป็นเครื่องโน้มน้ามนุชย์ให้ คิดดีทำดี เช่น คติสัญลักษณ์ของรูปแบบและการตกแต่ง วิหาร เจดีย์ ในรูปต่างๆ เช่น ศูนย์กลาง จักรวาล เรือสำเภา หมายถึง สำเภานาวาที่พาผู้คนออกจากวัฏสงสาร การเข้ามาในวิหารเพื่อทำบุญ จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการเริ่มต้นเดินทางเพื่อให้พ้นจาก การเวียนว่ายตายเกิดในทางพุทธศาสนา (วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์, 2546) สัตยวิทยา ที่เป็นทางพิธีกรรม สัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณและความเชื่อ กำหนดเพื่อกำกับศาสนสถานแต่ละแห่งว่าสร้างไว้เพื่อวัตถุประสงค์ใดแล้ว แม้ว่าทางกายภาพศาสนสถาน นั้นๆ จะปรักหักพังไป แต่หากไม่มีการทำพิธีกรรม “สูตรถอน” เพื่อให้ศาสนสถานนั้นแปรเปลี่ยนสภาพ ไปใช้งานอย่างอื่น ก็ยังคงถือสภาพว่าสถานที่แห่งนั้นๆยังคงความหมายเดิม สัตยวิทยา ในการสืบต่อ ให้พุทธศาสนาจะมีอายุถึง 5000 ปีจากพุทธทำนาย เป็นแนวคิดที่ทำให้การอนุรักษ์ไม่ได้ยึดติดกับรูปแบบเดิมถึงยาวนาน 5000 ปี หากจะไม่ปล่อยให้ศาสนาสมบัติชำรุดหักพัง

- แนวคิด บุญกริยา การบำเพ็ญบุญเพื่อตนเองและผู้อื่น

- a. อานิสงส์ โดยถือว่าเป็นการทำเพื่ออานิสงส์ผลบุญ ในชาติหน้าหรือเป็นการอุทิศ ส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การสร้างและซ่อมแซมศาสนสถานให้คงรูปใน สภาพที่สมบูรณ์ย่อมได้อานิสงส์ผลบุญ ในคัมภีร์อานิสงส์ล้านนา กล่าวว่า หาก สร้างธรรมมาสน์มีอานิสงส์ผลบุญคือเมื่อตายแล้วจะได้จุติบนสวรรค์พร้อมวิมาน ส่วนการปิดทองพระพุทธรูปมีอานิสงส์ผลบุญชาติต่อไปคือจะได้จุติเป็นกษัตริย์ นอกจากนั้นใน จันทเสนชาดก กล่าวว่า การปฏิสังขรณ์ และปิดทองพระพุทธรูปที่ ชำรุดมีอานิสงส์ผลบุญคือได้จุติเป็นเทวดา และหากเป็นหญิงก็จะมีอานิสงส์ผล บุญทำให้ผิวงาม เป็นต้น หรือเป็นความเชื่อในการเกิดใหม่ในพุทธศาสนาไปพบ พระศรีอาริย์เมตไตรย ทำให้ชาวล้านนาทำบุญกุศลอย่างแรงกล้าโดย การบูชา พระสุกัณเฑียร พระศรีมหาโพธิ และการสร้างปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติให้งดงาม คงทนแข็งแรงมีอานิสงส์ผลบุญที่จะพาท่านทั้งหลายสู่คุณันได้ การทำ “ผาติ

กรรม” เป็นอานิสงส์ผลบุญอย่างหนึ่งที่ทำให้เจริญ การทดแทนของสงฆ์ที่
ชำระไป รื้อของที่ไม่ดีออก ทำให้ใหม่ชัดใช้ให้ดีกว่าของเก่า เช่น สร้างวิหาร
ถวายให้ใหม่เป็นอานิสงส์

- b. การบรรลุพระโพธิญาณ ครุบาศรีวิชัยได้ทำการบำเพ็ญเพียรบารมีเพื่อปรารถนา
พุทธภูมิ หรือสำเร็จบรรลุพระโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคต
โดยการทำนุบำรุง สร้าง ปฏิสังขรณ์ ศาสนาสถาปัตยกรรมจำนวนมากในล้านนา (ชาญ
ณรงค์ ศรีสุวรรณ, 2540) การซ่อมแซมวัดของครุบาศรีวิชัยมีการสร้างใหม่หรือ
เพิ่มเติมลวดลายใหม่เป็นการบำเพ็ญเพียรบารมี
- c. บุญญาบารมี ความเป็นกษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรม ผ่านบุญญาบารมีจากการ
ทำนุบำรุงพุทธศาสนา เช่น การปฏิสังขรณ์เจดีย์หลวงเชียงใหม่ให้สูงที่สุดใน
ล้านนาของพระเจ้าติโลกราชทรงใช้เป็นการแสดงบุญญาบารมีและความชอบ
ธรรมในการปกครองล้านนา

ผลที่ปรากฏจากสองแนวทางการอนุรักษ์ในประเทศไทย คือ การอนุรักษ์ที่ดำเนินการบน
พื้นฐานแนวคิดจากตะวันตกในปัจจุบัน สามารถรักษารูปแบบศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ
สถานไว้ได้ แต่ยังขาดข้อมูลในด้านภูมิปัญญา ความรู้สัจและ ฝีมือช่าง การอนุรักษ์ที่ผ่านมาจึงทำได้
เพียงแค่นำด้านวัตถุหรือรูปธรรม ทำให้ปรากฏเป็นซากโบราณสถานที่ไร้ชีวิตและปราศการใช้สอย
เช่น อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยา สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร ฯลฯ แต่ในแนวคิด
แบบไทยที่ไม่เน้นการรักษารูปแบบเดิม ทำให้ขาดความพอเหมาะในการบูรณะและการ
เปลี่ยนแปลงศาสนสมบัติที่เกินความจำเป็น สมองตอบระบบทุนนิยมของพุทธพาณิชย์และการ
ท่องเที่ยว ดังนั้นการอนุรักษ์ควรปรับวิธีการทั้ง 2 แนวทางให้เหมาะสม ดังนั้น ศิริชัย นฤมิตรเรขการ
(2541) ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดด้านการอนุรักษ์เป็นตะวันตกและตะวันออก ไว้ดังนี้

แนวคิดตะวันตก เป็นพื้นฐานแนวความคิดเชิงอนุรักษ์เป็นปรัชญาครอบคลุมแนวคิด ความ
เชื่อ ทศนคติ เมื่อแปรเป็นการกระทำแล้วปรากฏอย่างไร เป็นแบบวิเคราะห์วิสัย (Analytic) ได้แก่การ
ที่ใช้ขบวนการคิดในเรื่องใดๆ ก็ตามในการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ สร้างสรรค์ การหาเหตุผล
ในการสร้างเรื่องราวต่างๆ เป็นวิธีที่จะต้องแยกแยะวิเคราะห์เป็นขั้นเป็นตอน กระบวนการในการคิด
แบบนี้มีมาตั้งแต่อารยธรรมยุคโบราณของตะวันตกคือ อารยธรรมกรีกและโรมัน ตามประวัติศาสตร์
ตะวันตกจะมีการกล่าวถึงนักปราชญ์กรีก ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพวิชาความรู้ให้แก่โลกตะวันตก ด้าน
การคำนวณ คณิตศาสตร์ เรขาคณิต ทฤษฎีความรู้ต่างๆ ซึ่งท่านเหล่านั้นจะมองดูสิ่งต่างๆ มิใช่ดู
เพียงรูปลักษณะภายนอก แต่จะมองลึกลงไปอีกกว่าสิ่งของต่างๆ เหล่านั้นมันเกิดมาอย่างไร เช่น พิธา
กอร์สผู้คิดสูตรทางคณิตศาสตร์ บุกฤษผู้คิดทฤษฎีทางเรขาคณิต อริสโตเติลผู้อธิบายปรากฏการณ์
ทางธรรมชาติ ซึ่งลักษณะการคิดของนักปราชญ์เหล่านั้นเป็นการคิดที่มีระบบ แล้วพิสูจน์ทำตามให้ได้

นับเป็นวิธีทางวิทยาศาสตร์เช่นเดียวกับในงานศิลปกรรม โบราณสถาน สถาปัตยกรรม ก็ใช้แนวคิดที่เป็นระบบแบบตะวันตก ลักษณะแรกเริ่มของงานศิลปะตะวันตกเริ่มจากการเลียนแบบธรรมชาติให้มีความเหมือนจริงมากที่สุด ในยุคทองกรีกผลงานประติมากรรมรูปหินอ่อนก็พยายามสร้างให้แนบเนียนเหมือนจริง ทั้งทางด้านโครงสร้างกล้ามเนื้อ เครื่องแต่งกายที่เป็นริ้วผ้า ชาวกรีกถือว่าสิ่งที่ใกล้เคียงธรรมชาติมากที่สุดคือสิ่งที่สูงที่สุด ตัวอย่างเช่น การทำหีบศพของบุคคลชั้นสูงหรือผู้ปกครองที่ทำจากไม้หรือหิน และบนฝาหีบศพก็จะมีการทำหน้ากากที่มีใบหน้าของเจ้าของศพนั้น เพราะมีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นตอนที่เสียชีวิตอยู่ เป็นต้น เริ่มในสมัยเรเนซองซ์หรือสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการของอิตาลี ได้มีการหันกลับไปศึกษาวิทยาการแบบกรีกและโรมัน งานศิลปกรรมต่างๆ ในสมัยนี้จะหันไปทำตามแบบเก่า เช่น เขียนรูปให้คล้ายของจริงมากที่สุด ใช้ทัศนียภาพ รูปเหมือนรูปธรรมชาติ กฎเกณฑ์การเขียนให้เหมือนธรรมชาติ ดังนั้นจากลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้กระบวนการคิดของชาวตะวันตกมีลักษณะที่จะคิดคำนึงถึงรูปลักษณะเดิมมากที่สุด และสามารถหันกลับไปศึกษาและพิสูจน์ได้อีกหลายครั้งเพราะเป็นการสืบทอดทางความรู้และวิทยาการ

แนวคิดตะวันออก ในไทยเป็นการใช้คิดในแนวปรัชญาตะวันออก ปรัชญาตะวันออกไม่วิเคราะห์เป็นลำดับขั้นตอน แต่ใช้การคิดในใจใช้ญาณวิสัย (Intuitive) กับความคิดที่แสดงให้เห็นได้แบบเบ็ดเสร็จ (Holistic) หรือการคิดด้วยญาณ (Enlightenment) ซึ่งเป็นความคิดขั้นละเอียด ใช้พลังค้นหาคำตอบโดยไม่ต้องแจกแจง เช่น ศิลปะจีนจะไม่ใช้การเลียนแบบธรรมชาติ แต่ผลงานศิลปะจะเกิดขึ้นจากภาพในใจ การสร้างงานของจิตรกรจีนจะออกไปสัมผัสธรรมชาติที่ประทับใจแล้วเก็บเอามาสร้างงาน ไม่มีการร่างแบบ ไม่กางผืนผ้าใบลอกธรรมชาติของจริงลงไป

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ (2542) ได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดด้านการอนุรักษ์เป็นแบบตะวันตกและแบบตะวันออกไว้และได้ปรับปรุงใหม่ได้ดังนี้

แนวคิด	ตะวันตก Occidental Approach	ตะวันออก Oriental Approach
ปรัชญา	วิเคราะห์วิสัย Analytic	ญาณวิสัย Intuitive
ศิลปะ	รูปเหมือน รูปธรรม Portrait, Concrete	สัญลักษณ์ นามธรรม Symbol, Abstract
แรงบันดาลใจ	แบบธรรมชาติ Mimesis, Natural	จากศาสนา ความเชื่อ Religion, Beliefs
การฝึกฝน	การสร้างกฎเกณฑ์ Rule	การสร้างความชำนาญ Skills
จุดประสงค์	ความคงทนถาวร Permanence	ความงดงาม Aesthetic
การอนุรักษ์	การสืบทอดความรู้และวิทยาการ Inheritance of Knowledge and Technique การเหมือนของเดิม Base on the previous model	การสืบทอดความเชื่อและศรัทธา Inheritance of Beliefs and Faith บุญกิริยา Base on the merit making

2.3 การสงวนรักษา

การอนุรักษ์มีความหมายอยู่หลายระดับ ซึ่งเป็นไปได้ในระดับท้องถิ่นถึงในระดับสากล ในระดับท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น วัด และประชาชนเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งในแต่ละระดับก็มีแนวคิดในการทำงานอยู่หลายวิธี ส่วนในระดับสากลจะเกี่ยวข้องในทางระดับวิชาการซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะทาง โดยมีกรมศิลปากร องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO และ สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ หรือ ICOMOS เป็นองค์กรที่มีส่วนร่วมกำหนดงานเหล่านี้ การสงวนรักษา (Preservation) เป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ ICOMOS ได้ให้คำจำกัดความของการอนุรักษ์ ที่นำมายกตัวอย่าง แปลได้ดังนี้

- โบราณสถาน หมายถึง พื้นที่ ที่ดิน ภูมิทัศน์ อาคาร กลุ่มอาคาร รวมถึงส่วนประกอบองค์ประกอบอื่นๆ ในพื้นที่ว่างและทัศนียภาพ
- ความสำคัญทางวัฒนธรรม หมายถึงคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สำหรับคนในยุคปัจจุบันและอนาคต ความสำคัญทางวัฒนธรรม มีอยู่ในตัวโบราณสถานเอง ในโครงสร้าง บริเวณโดยรอบ
- การอนุรักษ์ หมายถึงกระบวนการต่างๆ ที่ดูแลรักษาโบราณสถานนั้นไว้ให้คงคุณค่าความสำคัญทางวัฒนธรรมต่อไป
- การบำรุงรักษา หมายถึง การดูแลป้องกันวัสดุและบริเวณโดยรอบโบราณสถานนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่างจากการซ่อมแซมตรงที่การซ่อมแซมจะเกี่ยวข้องกับการปฏิสังขรณ์ และการบูรณะ
- การสงวนรักษา หมายถึง การดูแลรักษาโครงสร้างของโบราณสถานไว้ตามสภาพเดิม และชะลอความเสียหายที่จะเกิดขึ้น
- การปฏิสังขรณ์ หมายถึง การทำให้โครงสร้างของโบราณสถานกลับคืนสู่สภาพเดิมโดยนำสิ่งที่เพิ่มเติมขึ้นมามากเกินไปหรือรวบรวมส่วนประกอบที่เหลืออยู่ให้กลับสู่สภาพเดิมโดยไม่ใช้วัสดุใหม่
- การบูรณะ หมายถึง การซ่อมแซมให้เหมือนเดิมโดยต่างจากปฏิสังขรณ์ตรงที่ใช้วัสดุที่ทำขึ้นมาใหม่
- การปรับปรุง การปรับเปลี่ยน หมายถึง การปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะแก่การใช้งานที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้น
- การใช้การอนุรักษ์ หมายถึง หน้าที่ของโบราณสถานรวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโบราณสถาน
- การใช้งานที่เหมาะสม หมายถึง การใช้พื้นที่ที่ตระหนักถึงความสำคัญทางวัฒนธรรมของโบราณสถาน เช่นการใช้งานที่ไม่มีผลกระทบหรือมีผลกระทบน้อยต่อความสำคัญทางวัฒนธรรม

- การสื่อความหมาย คือ การอธิบายว่าโบราณสถานมีความสำคัญอย่างไร สื่ออะไร ทำให้ระลึกถึงอะไรหรือแสดงออกถึงสิ่งใด
- การตีความ หมายถึง การนำเสนอความสำคัญทางวัฒนธรรมของโบราณสถานในทุกรูปแบบ

2.4 สถาปัตยกรรมล้านนา

ล้านนา ได้รับการเข้าใจทางวิชาการทางด้าน ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี สถาปัตยกรรม และครอบคลุมอนุภูมิภาคครอบคลุมจังหวัดภาคเหนือตอนบนและประเทศเพื่อนบ้านบางส่วน วงการสถาปัตยกรรมในประเทศไทยยอมรับว่า สถาปัตยกรรมล้านนา เป็นศิลปะสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อยังประโยชน์สูงสุดให้แก่ นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา และประชาชนทั่วไป สถาปัตยกรรมล้านนา ได้ถูกแยกออกจาก สถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมตะวันตก และคุณค่าสถาปัตยกรรมล้านนาเข้าเป็นเนื้อหาและสาระสำคัญของการออกแบบหลักที่ประกอบด้วยองค์ความรู้ทางสถาปัตยกรรม มากกว่า 700 กว่าปีที่เมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางราชอาณาจักรล้านนาได้ล่วงผ่านความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ก็ได้หล่อหลอมรวมกันเป็นอารยธรรมล้านนาอันทรงคุณค่า สถาปัตยกรรมล้านนา มิได้รับการบัญญัติขึ้นในวงการสถาปัตยกรรมไทย จนกระทั่งประมาณระหว่างปี พ.ศ. 2520-2540 มีนักวิชาการ อาทิ

- รองศาสตราจารย์อนุวิทย์ เจริญศุภกุล คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- รองศาสตราจารย์วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- อาจารย์ ดร.จุลทัศน์ กิตินุตร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อาจารย์ปฐม พัวพันธ์สกุล คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ได้หาคำจำกัดความที่แตกต่างไปจาก “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” ดังนั้นคณะนักวิชาการกลุ่มนี้จึงเป็นแนวทางของหลักทฤษฎีและการปฏิบัติ ที่ทำให้คำว่า “สถาปัตยกรรมล้านนา” เป็นศัพท์ที่ได้รับการยอมรับทั้งในวงวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวาง

บทที่ 3

การวิเคราะห์

3.1 อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา

สถาปัตยกรรมล้านนาได้ถูกวิเคราะห์อัตลักษณ์ อัตลักษณ์สถาปัตยกรรม จากบุคลากร ผู้ทรงคุณวุฒิ สถาปนิก ศิลปินแห่งชาติ นักศึกษาในโรงเรียนสถาปัตยกรรม พอจะแยกแยะเป็นประเภทได้ดังนี้

1. บูรณภาพความเป็นล้านนา
2. การศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมล้านนา
3. สถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม / เชิงอนุรักษ์
4. สถาปัตยกรรมล้านนาแบบประยุกต์
5. สถาปัตยกรรมล้านนาแบบก้าวหน้า

● บูรณภาพความเป็นล้านนา

บูรณภาพความเป็นล้านนา เป็นองค์ประกอบแรกที่สำคัญในการนำวิถีแห่งความเป็นเลิศทางสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากแบบแผนในพระพุทธศาสนาและความผูกพันทางครอบครัว ชุมชน และสังคม

สถาปนิกที่ตีส่วนมากได้รับการหล่อหลอมมาตั้งแต่เยาว์วัย ด้วยความสุนทรีย์ของสภาพแวดล้อมที่ถือกำเนิด ประกอบกับการเล่าเรียนศึกษา และสภาพความรุ่งเรืองของบ้านเกิดเมืองนอนของสถาปนิก เป็นปัจจัยสำคัญของการเจริญเติบโตทางความคิดสร้างสรรค์ ดังเช่น เมืองที่มีความรุ่งเรืองในศาสตร์แขนงต่างๆ อย่าง เอเธนส์ เชนส์ โรม ลอนดอน ซิดนีย์ และนิวยอร์ก ล้วนมีตัวอย่างของผลงานที่ประสบความสำเร็จให้ผู้สนใจเรียนรู้อย่างนับไม่ถ้วน เปิดโอกาสให้กับสถาปนิกรุ่นแล้วรุ่นเล่าได้ศึกษาเรียนรู้

งานสถาปัตยกรรมเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ ที่บ่งบอกถึงความสมบูรณ์และรุ่มรวยของการใช้ชีวิต ที่มีใช้แค่ความรุ่มรวยทางทรัพย์สินเงินทอง ความเพียบพร้อมที่ประกอบไปด้วยความรักและผูกพันของครอบครัว การดำรงชีวิตที่มีความสุข เอื้อเพื่อเผื่อแผ่และแบ่งปันในครอบครัวและชุมชน ตลอดจนเรื่องของรสนิยมต่างๆ อาทิ อาหารการกิน เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และการใช้พื้นที่ในการอยู่อาศัย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นศาสตร์ชั้นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งต้องได้รับการอบรมปลูกฝัง เรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้สถาปนิกมีความพร้อมในการเตรียมความสุขด้านต่างๆ ให้แก่ผู้อื่นได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ศาสนาก็เป็นหนึ่งในแรงผลักดันอันมหาศาลต่อการสร้างสรรค์งานของ

มนุษย์ นำไปสู่จุดสูงสุด เช่น การหลุดพ้นและนิพพานในพุทธศาสนา แรงผลักดันก่อให้เกิดความศรัทธาแก่พุทธชนในอันที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม และถ่ายทอดมาสู่งานศิลปะหรืองานสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ให้มีคุณค่าสูงสุดทางด้านสุนทรียภาพ

นักศึกษาศาปัตยกรรม นักวิชาการและครูบาอาจารย์ในสถาบันทางสถาปัตยกรรม สถาปนิกและผู้ที่อยู่ในวงวิชาชีพสถาปัตยกรรม มีภารกิจในการส่งเสริมความเป็นบูรณาภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้ดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และกระบวนการความคิด การดำรงชีวิตที่มีอัตลักษณ์นี้ สถาบันควรอย่างยิ่งที่จะค้นหาวิธีการสอน วิธีถ่ายทอดแบบบูรณาการ ที่สามารถสืบเนื่องอย่างยั่งยืนไปยังคนรุ่นใหม่ ด้วยวิธีการต่อไปนี้ คือ

ประการแรก เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องได้รับการยอมรับและการเรียกร้องจากนักศึกษา นักวิชาการ ครูบาอาจารย์ สถาปนิกและผู้ที่อยู่ในวิชาชีพว่า บูรณาภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการประกอบวิชาชีพและในวงวิชาการสถาปัตยกรรม

ประการที่สอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องให้บุคคลเหล่านั้นตระหนักถึงภาระหน้าที่ต่อสังคม ซึ่งเป็นหน้าที่ภายในจิตใจสำนึกของบุคคล ความชอบส่วนบุคคลและสาธารณะ จากนั้น บูรณาภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การเขียนหลักสูตร การออกแบบสถาปัตยกรรม และภารกิจด้านอื่นๆต่อไป

ประการที่สาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องให้บุคคลเหล่านั้นเห็นความสำคัญของการค้นหา ค้นคว้าวิจัยและการสร้างสรรค์ ไม่ใช่การเรียนรู้จากตำราและนิตยสารต่างประเทศเท่านั้น แต่เป็นไปได้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ในเมืองและชนบท ห้องปฏิบัติการออกแบบ ห้องทดลองและสำนักงานสถาปนิก

ประการที่สี่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องให้บุคคลเหล่านั้นมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ความเป็นไปที่ดีของสังคมอันหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสถาบัน การเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพสถาปัตยกรรม การเปลี่ยนแปลงในภารกิจส่วนบุคคล

ประการที่ห้า เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องให้บุคคลเหล่านั้นมีความพอใจในความเป็นไปที่ดีของสังคมอันหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสถาบัน การเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพสถาปัตยกรรม การเปลี่ยนแปลงในภารกิจส่วนบุคคล อันที่จะทำให้มีการเพิ่มพูนของบูรณาภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในการออกแบบสถาปัตยกรรมอันหนึ่งต่อไป

ประการสุดท้าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องให้บุคคลเหล่านั้นมีการเพิ่มความเล็ง
บ้าง แม้ว่าการตอบรับหรือยอมรับจะเป็นเช่นไร ระเบียบแบบแผนเดิมเคยเป็นอย่างไร ความเสี่ยงที่
เกิดขึ้นจะต้องมีมาจากการเชื่อ เหตุผล การมองไปข้างหน้า และความคิดสร้างสรรค์ภายในบุคคลนั้น

- การศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมล้านนา

การศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมล้านนา วัด บ้าน ชุมชน และวัฒนธรรมการก่อสร้าง
ช่วยให้สถาปนิกมีทิศทางในการออกแบบของตนเอง รู้จักและเข้าใจความเป็นมาและเป็นไปของ
สถาปัตยกรรม รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นจึงถือว่าเป็นทฤษฎีที่กำหนดขอบเขตได้ จุลทัศน์ ได้
กล่าวว่า “ความคิดสร้างสรรค์ส่วนมากเกิดจากแรงบันดาลใจที่ต้องการให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นกว่าสิ่งที่มีอยู่
เดิม หากเราเข้าใจในสิ่งที่เคยทำมาก่อนแล้วอย่างลึกซึ้ง ความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นย่อมซับซ้อนกว่า
ความคิดเดิมและไม่สูญเปล่า” จุลทัศน์ใช้เวลาการศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมล้านนาอย่าง
ยาวนานด้วยตนเองกับกัลยาณมิตรและผู้ร่วมงาน ด้วยการสำรวจ วิเคราะห์ และนำแนวทางที่ได้
ศึกษาในเรื่อง วัด บ้าน ชุมชน มาสังเคราะห์เพื่อการปฏิบัติออกแบบในสำนักงาน การศึกษา
ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไม่ได้หมายถึงในตำรา แต่หมายถึง ณ สถานที่นั้นๆ ที่มีบริบทครบถ้วน

การศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมล้านนา แม้จะเป็นสิ่งที่เพิ่งเริ่มต้น แต่งานในสาขานี้
จะให้รางวัลกับผู้ทุ่มเทศึกษาเป็นอย่างมากในอนาคต และเป็นรากฐานของการเข้าถึงบูรณภาพ
ความเป็นล้านนา ซึ่งเป็นมิติประการสำคัญของทฤษฎีนี้ ที่จะค้นพบต่อไปว่า ความเชื่อ ภูมิปัญญา
ขนบธรรมเนียมประเพณี ข้อห้าม และสิ่งที่ควรปฏิบัติในการออกแบบและก่อสร้าง มีสาระและเหตุผล
อย่างไร นักศึกษาสถาปัตยกรรม นักวิชาการและครูบาอาจารย์ในสถาบันทางสถาปัตยกรรม
สถาปนิกและผู้ที่อยู่ในวิชาชีพสถาปัตยกรรมจะสามารถเข้าใจในพื้นฐานของสิ่งเหล่านี้ได้ง่ายกว่า
บุคคลทั่วไปที่อยู่นอกวิชาชีพ แม้ว่าเขาเหล่านั้นจะมีการศึกษาที่ดีและในสาขาที่ใกล้เคียงเช่นไรก็ตาม
หากไม่เข้าใจประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมล้านนาที่รวมไปถึงวิถีการดำรงชีวิตประจำวันซึ่ง
ประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน วัด เวียงวัง และความหลากหลายของสังคมที่มารวมตัวกันดีพอ

เป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมล้านนามีอยู่ สามประการ คือ

ประการแรก การศึกษาเป็นโครงสร้างของความคิด ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ในสาระ
ของการสร้างสรรค์รูปแบบและพื้นที่ว่างทางสถาปัตยกรรม

ประการที่สอง นักประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่ดีมีผลต่อการยอมรับในรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของสังคม ดังนั้นสถาปนิกจึงจำเป็นต้องเป็นนักประวัติศาสตร์ เพราะงานสร้างสรรค์หรือผลผลิตจากแนวความคิด ภูมิปัญญาเดิม จะสามารถอยู่รอดเพราะการแสวงหาของสังคม

ประการที่สุดท้าย การก้าวไปข้างหน้าคือการเพิ่มความเสี่ยง ต้องการมีเหตุผลที่มีระบบซับซ้อน หากมีองค์ความรู้ที่บูรณาการจากการฝึกฝนทักษะและความเข้าใจขอบเขตของเดิม กระแสของการประสานวิทยาการและความคิดสร้างสรรค์ใหม่นั้นก็จะมีขอบเขต

- สถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม / เชิงอนุรักษ์

สถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม หรือสถาปัตยกรรมล้านนาเชิงอนุรักษ์ มีระบบพัฒนาการความเป็นมาของรูปแบบ แนวความคิดและอิทธิพลที่ได้รับและถ่ายทอดมาในงานสถาปัตยกรรมมายาวนาน นักประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม นักศึกษาและสถาปนิก อาจจะต้องให้ความรู้กับสังคมที่ชื่นชมความงามในรูปแบบอาคารแบบต่างๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี การศึกษา วิธีการพัฒนาโดยการคัดลอกรูปแบบถือเป็นเรื่องปกติที่สถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมจะดำรงอยู่ ซึ่งพบว่ามีงานสถาปัตยกรรมเชิงอนุรักษ์จำนวนไม่น้อยที่มีความเหมาะสมและเกิดการประสมประสานของรูปแบบที่ดี น่าชื่นชมและมีคุณค่า

เรือนเครื่องผูกของชาวลัวะกลุ่มแรกในล้านนา เรือนพื้นถิ่นในเอกลักษณ์ที่มีกาแลไขว้อยู่บนยอดจั่วเรือน เรื่อยมาจนถึงการเข้ามาของชนเผ่าต่างๆ การนำรูปแบบวัดวาอาราม เวียงแก้วหอคำ มาใช้ในงานสถาปัตยกรรมที่ประสบความสำเร็จ ต้องสะท้อนถึงสุนทรียภาพและเอกลักษณ์ที่นำมาจากของเดิม การพัฒนางานสถาปัตยกรรมแบบนี้จะเกิดความซ้ำ มีความเสี่ยงและเปราะบางต่อการวิพากษ์วิจารณ์ หากผู้ออกแบบมีการศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมล้านนาไม่พอเพียงและจำกัด

เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม หรือเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นผลจากภูมิปัญญาสภาพแวดล้อม สัญชาติญาณและความจำเป็นในการอยู่อาศัย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม ความคุ้นเคยในรูปทรงอาคาร หลังคา สัดส่วน สี วัสดุก่อสร้าง ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น ประโยชน์ใช้สอยเบื้องต้นของอาคารที่ทำให้เกิดความสบายในการอยู่อาศัย ซึ่งเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นเองและสะสมเรื่อยมาจนถือเป็นเรื่องพึงปฏิบัติ และพัฒนาการที่เกิดจากเหตุและผลที่เหมาะสม เป็นลักษณะทางรูปธรรมและนามธรรมที่จดจำและยอมรับกันได้ดีของสังคม

ประการแรก การใช้ สัญลักษณ์ สิ่งตกแต่งอาคาร ประเภท กาแล สะละไน ไม่ปิดปลายจั่ว (จ่อง) คันทวย ค้ายัน เครื่องเรือนต่างๆ แหียงช้าง ลายฉลุราวระเบียงและส่วนอื่นๆ

ประการที่สอง การใช้วัสดุก่อ สร้างเป็นเครื่องมือที่ดีในการดำรงรักษาภูมิประเพณีและนามธรรมของสถาปัตยกรรม โดยเน้นการใช้สีและพื้นผิวจากธรรมชาติของวัสดุก่อสร้างนั้น สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. วัสดุหลังคา ประเภท ไม้แป้นเกร็ด กระเบื้องดินเผา กระเบื้องดินขอ กระเบื้องซีเมนต์ คา แผลก และตองตึง
2. วัสดุผนัง ประเภท ไม้แป้นตีขีดแนวตั้งหรือแนวนอน ไม้ระแนงตีทแยงห่างเป็นตาแสง ผนังก่ออิฐฉาบปูนหนา
3. วัสดุพื้น ไม้พื้นตีขีดหรือตีเว้นร่อง พื้นซีเมนต์ขัดมัน กระเบื้องดินเผา
4. วัสดุโครงสร้างหลักจากไม้สัก ซึ่งมีขนาดใหญ่เกินความจำเป็นทางวิศวกรรม เนื่องจากแต่เดิมไม้สักหาได้ง่ายในท้องถิ่น หรือใช้ไม้ไผ่

ประการที่สาม การใช้พื้นที่ใช้สอยเฉพาะ คือ ชุมทางเข้า ร้านน้ำ ชาน เต็น พาไล ยังมีการใช้งานบ้างแม้ว่าจะขัดแย้งกับลักษณะชีวิตประจำวันในปัจจุบัน

ประการที่สี่ การใช้สัดส่วนของสถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม ด้วยการแบ่งอาคารบ้านเรือนออกเป็น 3 ส่วนตามร่างกายมนุษย์ ได้แก่ หัว ตัว และ ตีน

1. หัว เป็นส่วนศีรษะหรือส่วนหัว ส่วนที่สำคัญที่สุดของร่างกาย เป็นส่วนที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีความแตกต่างสำหรับผู้เป็นเจ้านาย ส่วนนี้เป็นศรี เหมือนหน้าตาของบุคคลที่จะประดับประดาด้วยความสวยงามที่แตกต่างกันไปตามฐานะ สำหรับงานสถาปัตยกรรม คือ ส่วนหลังคาและส่วนที่ปกคลุมอาคาร หลังคาไม่ควรแบนราบ ชายคาไม่ควรดัดต่ำเกินระดับหน้าต่าง เพื่อให้หน้าต่างเปิดมุมมองได้เต็มที่ หัว เป็นส่วนหลังคาจั่วเอียงลาดประมาณ 45-55 องศา มีการซ้อนทับหรือหักมุมมาก อาจมีหลังคาปีกนกช่วยลดจังหวะความสัมพันธ์กับส่วนล่าง
2. ตัว ตัว ส่วนที่สำคัญของร่างกาย เป็นส่วนที่ใช้งานในการดำรงชีวิต ส่วนนี้เป็นมนตร์ เหมือนลำตัวของบุคคลที่จะไม่ทึบตันจนเกินไป สำหรับงานสถาปัตยกรรม คือ ส่วนชั้นสองหรือส่วนกลางอาคาร ที่ถ่ายทอดกิจกรรมทำงานต่างๆ ให้ความรู้สึกที่เบาโปร่ง
3. ตีน คือส่วนล่างของร่างกาย ตั้งแต่ต้นขาลงมา เป็นที่รองรับร่างกาย ส่วนนี้เป็นเดช และยืนหยัดต่อกับอันตรายต่างๆ ส่วนตีนต้องแข็งแรงและแน่นหนา สำหรับงานสถาปัตยกรรม คือ ส่วนชั้นล่างของอาคาร ที่ต้องหนักแน่นมั่นคง โดยการใช้วัสดุที่ทนทาน ประเภทก่ออิฐฉาบปูน คอนกรีตเสริมเหล็ก

การใช้สัดส่วนของสถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม สำหรับอาคารสาธารณะ วิหาร อุโบสถ ศาลา หอพระ กระบวนช่างหรือสกุลช่างได้กำหนดไว้อย่างลงตัว ดังนั้น การออกแบบสถาปัตยกรรมจึงมีขั้นตอนของการศึกษาคัดลอกแบบงานชิ้นสำคัญต่างๆ เช่น วิหารลายคำ วิหารวัดต้นเกว๋น วิหารโถงวัดลำปางหลวง เป็นต้น

ประการที่ห้า การใช้ปัจจัยแวดล้อม สิ่งแวดล้อม ภูมิสถาปัตยกรรม ของสถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิมมีเหตุผลและความเชื่อในการวางอาคารสัมพันธ์กับทิศ กลุ่มอาคาร และสภาพแวดล้อม

1. ข่วงบ้าน ข่วงลานดินที่มีผิวพื้นดินส่วนใหญ่เป็นลานดินฝุ่น ไม่มีพืชคลุมดิน ปรับให้เรียบไม่มีความลาดเอียงของพื้นดิน ลานดินจะถูกปิดกวาดทำความสะอาดทุกวัน เพื่อกำจัดพืชคลุมดินและวัชพืชออก ทำให้สภาพแวดล้อมสะอาดเป็นระเบียบ ป้องกันสัตว์ร้าย เป็นพื้นที่ตากผลผลิตผลทางการเกษตร เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์เลี้ยงต่างๆ และทำกิจกรรมกลางแจ้งของอาคารพักอาศัย
2. ต้นไม้ขนาดใหญ่ ต้นไม้มงคล เพิ่มความเย็น ความชื้น ความร่มรื่นจากธรรมชาติให้กับอาคาร ต้นไม้ที่มีดอกหอม เช่น ต้นพิกุล ต้นกระดังงา ให้ความรู้สึกที่เป็นสวรรค์หรือสวนดอกไม้ในเขตร้อนชื้น
3. ยุ้งข้าว ต่อมอาบน้ำ บ่อน้ำ สวนเชิงบันได บ่อน้ำล้างเท้า ราน้ำ เป็นส่วนสำคัญในภูมิทัศน์แบบล้านนา ที่ควรนำมาใช้ให้เหมาะสม

ประการสุดท้าย การใช้ลักษณะเชิงนามธรรม ได้แก่

1. ความเบาลอยตัว โปร่งโล่งและร่มรื่น เรียบง่าย
2. ความรู้สึกในศิลปะ การใช้ช่างฝีมือ ความมีอัตลักษณ์สูง
3. ความรู้สึกในการยึดติดกับธรรมเนียม จังหวะ จะมีความรู้สึกซ้ำๆ มีหลักเกณฑ์ของตนเองหรือของแต่ละชนเผ่า หมู่บ้าน ชุมชน หรือประเภทของสถานที่

เพื่อการลดทอนเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบสถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม หรือสถาปัตยกรรมล้านนาเชิงอนุรักษ์ให้เหมาะสมกับการใช้งานในการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพื้นที่การใช้งาน ด้วยการคัดลอกเลียนรูปแบบของประโยชน์ใช้สอยของอาคารเดิมมาใช้งาน และเปลี่ยนแปลงลักษณะทางรูปธรรมและนามธรรม ดังที่กล่าวมาแล้วให้น้อยที่สุด เช่น การขยายช่องหน้าต่างและเพิ่มช่องแสง การเพิ่มความสูงของใต้ถุน การคัดแยก ราน้ำ เติ่นและชาน ออกไปข้าง และออกแบบให้ห้องน้ำห้องส้วมอยู่ภายในอาคาร ถือว่าเป็นวิธีการในขั้นแรกๆ ของในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา เพื่อให้วิถีการดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่สามารถสอดแทรกเข้าไปในโครงสร้างแบบดั้งเดิม

- สถาปัตยกรรมล้านนาแบบประยุกต์

ที่มาของสถาปัตยกรรมล้านนาแบบประยุกต์ คือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม ที่มีสาระสำคัญคือ

1. การนำวิทยาการสถาปัตยกรรมล้านนาที่มีกฎเกณฑ์ตายตัวมาปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนกับวิถีชีวิตใหม่อย่างมีเหตุผล ไม่ใช่แก้ปัญหาด้วยการออกแบบในวิธีการแบบดั้งเดิม
2. การนำเทคโนโลยีอาคาร เทคโนโลยีทางการก่อสร้างและวัสดุโครงสร้างใหม่ที่มีข้อจำกัดทางวิศวกรรมน้อยลง มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การนำประโยชน์ใช้สอยมากำหนดรูปแบบการวางผังและแปลน ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับการแก้ปัญหาทางการออกแบบในวิธีการแบบดั้งเดิม
4. การนำหลักการเบื้องต้นในการจัดองค์ประกอบทางงานสถาปัตยกรรมแบบสากลมาใช้กับสถาปัตยกรรมล้านนา

สถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ มีพัฒนาการความเป็นมาจากข้อจำกัดของสถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม หรือ สถาปัตยกรรมล้านนาเชิงอนุรักษ์ โดยในการออกแบบ จะแยกแยะระหว่างความเชื่อและความเป็นจริง ดังนั้นปัจจัยพื้นฐาน (ภูมิปัญญา สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และความจำเป็นในการอยู่อาศัย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม ความคุ้นเคยในรูปทรงอาคารทรงหลังคา สัดส่วน สี วัสดุก่อสร้างท้องถิ่น ประโยชน์ใช้สอยเบื้องต้นของอาคาร) จะเป็นเพียงกรอบหลวมๆ ที่คอยกำกับการออกแบบที่เกิดจากเหตุและผลที่เหมาะสมเพื่อรักษาเอกภาพมากกว่าการใช้สัญลักษณ์ สิ่งสำคัญจากการพัฒนาครั้งนี้คือ

ประการที่หนึ่ง วัสดุก่อสร้าง ใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดำรงรักษารูปธรรมและนามธรรมของสถาปัตยกรรม โดยเน้นการใช้สีและพื้นผิวจากธรรมชาติของวัสดุก่อสร้างนั้น แม้ว่าภายในหรือโครงสร้างหลักจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นโครงเหล็กและคอนกรีตเสริมเหล็ก ที่มีข้อดีที่สามารถหาได้ง่ายและมีข้อจำกัดทางวิศวกรรมน้อย ส่วนวัสดุหลังคาไม้แป้นเกร็ด กระเบื้องดินเผา กระเบื้องดินขอ กระเบื้องซีเมนต์ วัสดุผนังประเภท ไม้แป้นตีขีดแนวตั้งหรือแนวนอน ผนังก่ออิฐฉาบปูน วัสดุพื้น ไม้พื้นตีขีดหรือตีเว้นร่อง พื้นซีเมนต์ขัดมัน กระเบื้องดินเผา มีการคัดสรรให้มีคุณลักษณะทางกายภาพและสุนทรียภาพสูงขึ้นโดยใช้วัสดุที่ผลิตในพื้นที่และใช้เป็นส่วนตกแต่งเสมือนใช้จริง ส่วนการใช้วัสดุทางอุตสาหกรรม เช่น กระฉก พื้นสำเร็จ ฉนวนกันความร้อน ล้วนแล้วแต่จำเป็นต่อคุณภาพชีวิตที่ดี จึงจำเป็นต้องใช้อย่างถูกวิธีไปพร้อมๆ กับอุปกรณ์อาคาร เช่น เครื่องปรับอากาศ เครื่องทำน้ำร้อน ระบบไฟฟ้า เทคโนโลยีสารสนเทศ ที่จะถูกฝังและซ่อนไว้อย่างมิดชิดและประณีต

ประการที่สอง การออกแบบพื้นที่ว่างของสถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ เป็นผลมาจากการอ้างอิงและสังเคราะห์สถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม นำมาประยุกต์และสอดแทรก เช่น การออกแบบพื้นที่ใช้สอยเฉพาะ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบในอาคารมากกว่าเป็นพื้นที่เพื่อการใช้สอยจริง คือ ชุมทางเข้า ร้านน้ำ ชาน เต็น พาไล มีเนื้อหาเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบในอาคารมากกว่าเป็นพื้นที่เพื่อการใช้สอยจริง โดยนำมาประยุกต์และสอดแทรกในพื้นที่ใช้สอยเฉพาะเดิมๆเหล่านี้ การใช้ส่วนประกอบเหล่านี้จะสามารถเสริมให้เห็นถึงการแสดงออกของลักษณะอาคารที่สอดคล้องกันของสถานที่ โดยการนำเอาการออกแบบพื้นที่ใหม่ๆ เช่น ชุมปะรำหรือศาลาภายในบริเวณอาคารทดแทนการใช้งานชานและเต็น การออกแบบที่อาบน้ำฝักบัวหรืออ่างอาบน้ำแบบกลางแจ้งโดยอาศัยแนวคิดพื้นที่ใช้สอยเฉพาะของตอมอาบน้ำ การออกแบบสร้างความต่อเนื่องระหว่างพื้นที่ภายนอกและพื้นที่ภายในอาคารโดยใช้พาไลและระเบียงชาน ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อม ที่สามารถทะลุเข้าหากันได้ ทำให้เกิดการระบายอากาศและการใช้แสงธรรมชาติในอาคารนั้น

ประการที่สาม การออกแบบสัดส่วนของสถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ สำหรับอาคารพักอาศัย ถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามร่างกายมนุษย์ ได้แก่ หัว ตัว และ ตีน แต่บางส่วนของร่างกายถูกลดทอน เป็นส่วนที่ขาดหายไปอย่างชัดเจนซึ่งเกิดจากการจัดสมดุล แต่ละส่วนใช้นาประโยชน์ใช้สอยมากำหนดรูปแบบการวางผัง แปลนและรูปด้าน สัดส่วน หลังคาไม่แบนราบ ชายคาไม่ควรกดต่ำเกินระดับหน้าต่าง หลังคาจั่วเอียงลาดยังเท่าเดิมประมาณ 45-55 องศา มีการซ้อนทับกันมากขึ้นหรือหลังคาแบบต่างๆ เช่น แบบสันโค้งมนของหอรบั้งวัด แบบจั่วยื่นยาวของวิหารคต แบบปั้นหยาช้อนชั้นของชาวเงี้ยว แบบจั่วช้อนจั่วของชาวแม่แจ่ม หลังคาถือเป็นส่วนสำคัญสำหรับการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา ที่จำเป็นต้องมีบุคลิกของอาคาร ในส่วน ตัว ส่วนที่สำคัญของร่างกาย เป็นส่วนที่ใช้งานในการดำรงชีวิต เสมือนลำตัวของบุคคลหรือส่วนกลางอาคาร ที่ถ่ายทอดกิจกรรมทำงานต่างๆ เพิ่มเติมให้ความรู้สึกที่เบาโปร่งมากขึ้น ส่วน ตีน คือส่วนล่างของร่างกาย ความแข็งแรงและแน่นหนา มั่นคง และได้ถุน อาจจะหายไปตามความจำเป็นของการใช้งาน สัดส่วนของสถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ จึงทำให้เกิดจังหวะของเส้นหรือรูปทรงที่ไม่คงที่ ซึ่งเป็นความพยายามในการลดความซ้ำซากซึ่งที่เกิดขึ้นได้ในสถาปัตยกรรมล้านนาแบบอนุรักษ์

การออกแบบสัดส่วนของสถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ สำหรับอาคารสาธารณะ ประเภท โรงแรม โรงเรียน ศูนย์การค้า อาคารอเนกประสงค์ ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าขนาดดั้งเดิมในล้านนา การนำเอาไวยากรณ์ของกระบวนช่างหรือสกุลช่างต่างๆ มาใช้มักจะไม่ได้ผล จึงมีขั้นตอนของการศึกษาดัดแปลงและประยุกต์สัดส่วน ใช้งานขึ้นสำคัญต่างๆ ในสถาปัตยกรรมล้านนามาผ่านกรรมวิธี ดังนี้

1. วิธีการแยกชิ้นส่วน จัดแยกองค์หลัก องค์ประกอบหรือสัดส่วน แล้วนำมาลดทอน
2. วิธีการตัดต่อ จัดหาองค์หลัก องค์ประกอบหรือสัดส่วนที่ลงตัว นำมาทำการตัดต่อ
3. วิธีการสรุปภาพรวมและสร้างตัวอย่าง ถอดองค์หลัก องค์ประกอบหรือสัดส่วน เพื่อค้นหาองค์หลักแล้วนำมาสร้างตัวอย่างที่ย่อส่วนแล้ว
4. วิธีการสร้างทำและทำสิ่งทดแทน ออกแบบองค์หลัก องค์ประกอบหรือสัดส่วน เพื่อเป็นสิ่งทดแทนในไวยากรณ์ดั้งเดิมที่สำคัญ
5. วิธีการหาเหตุผลและที่มา แล้วนำเฉพาะเหตุหรือผลมาเป็นเงื่อนไขในการออกแบบ ค้นหาที่มาของการออกแบบองค์หลัก องค์ประกอบหรือสัดส่วน นำเอาเหตุหรือผลมาเป็นเงื่อนไขในการออกแบบ
6. การออกแบบสัดส่วนของสถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ อาศัยหลักการสากลในการสร้างมโนภาพ ตามทฤษฎีการออกแบบสถาปัตยกรรม

ประการที่สี่ การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม ช่วงบ้านลานดินแบบล้านนามักจะเป็น ภูมิทัศน์ประกอบพืชพรรณ ต้นไม้มั่งคั่งและไม้ดอก บางครั้งสามารถออกแบบให้แทนที่ด้วยการปลูกหญ้าแบบภูมิทัศน์สากล สลับไปด้วย ป่ารกชัฏ ป่าฝน ที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่ เช่น ต้นกำปูปู ต้นจามจุรี ต้นไม้พื้นถิ่น ช่วยสะท้อนถึงธรรมชาติที่เป็นสัจจะของพื้นที่ หรือ การนำ ภูมิทัศน์ประกอบโครงสร้างที่มีการบำรุงรักษาอยู่ลงเข้ามาใช้บ้าง เน้นการเข้าถึงและการชวนเชิญ ซึ่งสามารถสร้างมิติใหม่ให้กับภูมิทัศน์ล้านนาเสริมเพิ่มพูนให้มากขึ้น การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมสาธิตต้องการมากกว่าความเป็นล้านนาในอดีต

การใช้ ภูมิทัศน์ประกอบน้ำ แม้ไม่ใช่สิ่งใหม่ในล้านนา แต่มีวิธีใช้ในอาคารค่อนข้างจำกัด การปกป้องพื้นที่ด้วยน้ำหรืออุทกสีมา ที่เป็นตัวอย่าง เช่น กู่สิงห์ หรือ หอไตรกลางน้ำวัดแสนฝาง เป็นวิธีการที่เห็นได้ไม่บ่อยนักและสามารถนำมาประยุกต์ได้ในงานที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้สามารถดัดแปลงให้เป็นส่วนประกอบที่ให้เกิดการเคลื่อนไหวและเคลื่อนไหวของสิ่งแวดล้อมอาคาร เช่น สระว่ายน้ำ สระบัว สระน้ำไหลวน และบ่อน้ำ บริบทของพื้นที่รอบๆ อาคารเป็นสิ่งที่สำคัญและมีค่าสูงในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา บริบทที่มีน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง จะเป็นพื้นที่ที่ถูกเลือกในอันดับแรก การใช้ การจัดสวนภายใน เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำในอันดับที่สอง สวนภายในจะสามารถถ่ายทอดความเป็นส่วนตัว ความอบอุ่นและความรู้สึกเป็นกันเองและเป็นสิ่งที่ปรารถนาของมนุษย์ในการใช้ชีวิตภายในครอบครัวของสังคมล้านนาทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ประการสุดท้าย การใช้ลักษณะเชิงนามธรรม ความเรียบง่ายและขนาดส่วนของธรรมชาติ ถูกแทนที่ด้วยขนาดส่วนแบบใหม่ๆ เช่น ความซับซ้อนและขนาดยิ่งใหญ่มหัศจรรย์ ความอบอุ่นและรู้สึกเป็นกันเอง ลักษณะเชิงนามธรรม ของความรู้สึกในศิลปะ การใช้ช่างฝีมือ ความมีอัตลักษณ์สูง

ยังคงอยู่แต่ถูกเร่งเร้าด้วยความประหลาดใจและความรุ่มรัก ดังนั้นความรู้สึกในการยึดติดกับธรรมเนียมจึงถูกขัดจังหวะอย่างชาญฉลาด ซึ่งจะขึ้นอยู่กับประเภทของสถานที่

สถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ ได้ขยายขอบเขตไปสู่อาคารสาธารณะมากขึ้น ดังนั้นการออกแบบที่ถูกจำกัดด้วยขนาดอาคาร ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ วิธีการและกระบวนการออกแบบจำเป็นต้องประยุกต์ไปสู่ *ความเป็นสากล* โดยใช้เครื่องมือคือ *วิทยาการประสานกับ แนวแกนของความคิดของล้านนา* มาใช้ในการออกแบบสถาปัตยกรรม สิ่งสำคัญสามประการนั้นสามารถทดแทนการสูญเสีย สัญลักษณ์ และ รูปธรรม บางอย่างในสถาปัตยกรรมล้านนาเชิงอนุรักษ์ได้อย่างสมบูรณ์ มีผลลัพธ์ทำให้รูปแบบสถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันของคนสมัยใหม่ซึ่งเป็นการบรรลุเป้าประสงค์ของงานสถาปัตยกรรมขั้นพื้นฐาน อย่างที่สถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิมเคยทำสำเร็จในอดีต

- สถาปัตยกรรมล้านนาแบบก้าวหน้า

สถาปัตยกรรมล้านนาแบบก้าวหน้า เป็นสิ่งท้าทายและสนุกเมื่อได้ทำงานในสิ่งที่ควรคำนึงอย่างมากเมื่อสังคมให้การยอมรับว่าเป็นพัฒนาการขั้นสูง มีปัจจัยประการสำคัญในการสนับสนุนการทำงานที่ท้าทายและสนุก ต้องมีองค์ประกอบจากหลายส่วน ที่นอกเหนือจากกระบวนการในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนาแบบประยุกต์อันได้แก่ วัสดุก่อสร้าง พื้นที่ใช้สอยเฉพาะ สัดส่วนปัจจัยแวดล้อม และลักษณะเชิงนามธรรม ที่จะไปให้ถึงจุดหมายได้แก่

ประการแรก สิ่งที่สถาปนิกรุ่นใหม่ต้องศึกษาเข้าใจ คือ **บูรณภาพ** ต้องฝึกฝนพื้นฐานความเป็นล้านนาและมีการศึกษาความเป็นล้านนา สิ่งนี้ควรมีการปลูกฝังให้ลึกตั้งแต่เยาว์ ให้เข้าถึงแบบแผนเพื่อนำเข้ามาสู่สาขาวิชาชีพ ทำให้เกิดเป็นสัญชาตญาณ ความสำนึกและความเป็นอันหนึ่งอันเดียว

ประการที่สอง สิ่งที่สถาปนิกรุ่นใหม่ต้องศึกษาเข้าใจ คือ **สุนทรียภาพ** ความงามที่เกิดจากการใคร่แสวงหารูปแบบใหม่และการประสมประสานลักษณะจำเพาะของสถาปัตยกรรมล้านนาในมิติต่างๆ การค้นคิดและสร้างลักษณะเอกลักษณ์เชิงรูปธรรมและลักษณะเอกลักษณ์เชิงนามธรรมในขอบเขตที่ลึกและกว้างมากขึ้น

ประการที่สาม สิ่งที่สถาปนิกรุ่นใหม่ต้องศึกษาเข้าใจ คือ **อัจฉริยภาพ** การศึกษาและวิจัยในศาสตร์ทางสถาปัตยกรรม การใช้เทคโนโลยีทางการก่อสร้าง วัสดุสำเร็จรูปทางการก่อสร้างที่มีสัดส่วน มีระบบฟักัด ตอบสนองทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีการประหยัดพลังงานและรักษาสิ่งแวดล้อม

3.2 การใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา

ผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ ทบทวน ตีความ การใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา พบข้อต้องห้ามในการใช้งานอาคารทางศาสนา ข้อไม่สมควรในการใช้งานอาคารผู้ครองนคร เจ้าคหบดีตามลำดับศักดิ์ในสังคม ฐานานุศักดิ์ทางสถาปัตยกรรม สำหรับคนทั่วไปที่มีข้อแตกต่างกันด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ตามประเด็นรายละเอียดภาคผนวก ก ดังนี้

1. พื้นที่ตั้ง (Setting) บริเวณอาคาร (Layout Plan) ต้นไม้มงคล
2. รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture)
3. พื้นที่ (Space) ประโยชน์ใช้สอย (Function) การหันทิศทาง (Orientation)
4. รูปทรงหลังคา (Roof Form) โครงหลังคา (Roof Structure) วัสดุหลังคา (Roof Material)
5. โครงสร้างอาคาร (Structure) วัสดุก่อสร้าง (Material)
6. ฝาผนัง (Partition & Wall) หน้าต่าง ช่องเปิด (Opening)
7. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม (Architectural Element)
8. ชิ้นส่วนตกแต่งทางสถาปัตยกรรม (Architectural Ornament) ประติมากรรมและเครื่องประดับตกแต่งอาคาร

3.3 การทดลองใช้งานออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา

การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา” ระหว่างวันที่ 10 – 13 พฤศจิกายน 2552 ประกอบด้วย นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ในอีกแง่มุมหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการเรียน การสอน ของนักศึกษาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คือการฝึกหัดการทดลองใช้งานออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนาของนักศึกษา พบความเป็นอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรมล้านนามีความแตกต่างหลากหลายประการดังที่ได้จากการฝึกปฏิบัติการของนักศึกษาจาก 3 มหาวิทยาลัย ตามประเด็นรายละเอียดภาคผนวก ข ผลงานอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนาของนักศึกษา คือ

1. วัดวาอาราม วิหาร อุโบสถ อาคารเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา
2. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนพื้นถิ่น อาคารพื้นถิ่น ความเป็นท้องถิ่น
3. ฝั ความเชื่อเรื่องผี ที่เชื่อมโยงกับสิ่งปลูกสร้างสถาปัตยกรรม
4. ชาติพันธุ์ในล้านนา ที่เชื่อมโยงกับสิ่งปลูกสร้างสถาปัตยกรรม
5. วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนล้านนา ภาษาท้องถิ่น การแต่งกาย ประเพณี ดนตรี อาหาร
6. ความต่อเนื่องของความร่วมสมัย ความกลมกลืนระหว่างของเก่าและของใหม่

7. นามธรรมอื่นๆ เช่น ความโดดเด่น การจดจำ แรงบันดาลใจและแนวความคิดทางสถาปัตยกรรม
8. รูปธรรมอื่นๆ เช่น พื้นที่พิเศษของล้านนา ภาชนะ ตลาด ลักษณะภูมิศาสตร์และสังคม เศรษฐศาสตร์

บทที่ 4

สรุปผลสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม

4.1 การสงวนรักษาเพื่อการใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา

แนวคิดและปรัชญาการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมล้านนาเป็นแนวทางเดียวกับแบบตะวันตก โดยให้หลักพระพุทธศาสนา ใช้การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการทำนุบำรุงพุทธศาสนา มุ่งรักษา ศิลปวัฒนธรรมในความหมายของความเชื่อ ความศรัทธา และความหมายของคุณค่าในเชิงนามธรรม มิได้มุ่งหวังในการรักษารูปธรรมโดยการสงวนรักษา (Preservation) แต่มุ่งหวังในการปฏิสังขรณ์ (Restoration) และเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่และดีขึ้น (Renewal) ในกระบวนการผาติกรรมเป็น หลักการอนุรักษ์ในล้านนา

การลอกเลียนแบบและการบูรณะสร้างขึ้นใหม่จากวัสดุที่ทำขึ้นมาใหม่ (Reconstruction) เป็น แนวทางแบบตะวันตกที่มุ่งเพียงรักษารูปเหมือน โดยการสร้างกฎเกณฑ์ มีจุดประสงค์มุ่งความคงทน ถาวร ไม่มีความคิดเรื่องบุญกริยาหรือการบำเพ็ญบุญเพื่อตนเองและผู้อื่น ดังนั้นการสงวนรักษาโดย การลอกเลียนแบบเป็นการปฏิบัติที่ไม่ได้รับการยอมรับ ทั้งทางด้านการอนุรักษ์แบบตะวันออก ทางด้านสังคม และทางด้านวิชาชีพสถาปัตยกรรม กล่าวสรุปเป็นข้อได้ดังนี้

1. การลอกเลียนแบบสถาปัตยกรรมล้านนา เป็นแนวคิดการอนุรักษ์แบบตะวันตกในการ สงวนรักษา มุ่งรักษารูปธรรม รักษาสิ่งของให้เหมือนของเดิม
2. การลอกเลียนแบบสถาปัตยกรรมล้านนา เป็นแนวคิดการอนุรักษ์ที่ขัดแย้งกับแบบตะวันออก ไม่ได้เกิดจากศาสนา ความเชื่อ และศรัทธา ไม่บังเกิดผลบุญกริยา ขาดความเชื่อมโยงกับไตรลักษณ์ สามัญลักษณะสามประการ เป็นการยึดมั่นถือมั่นความเห็นแก่ตัวด้านวัตถุของผู้สร้าง ไม่ถือว่าเป็น สัญลักษณ์ทางศาสนาและศิลปะ ไม่เป็นการบำเพ็ญบุญเพื่อตนเองและผู้อื่น ขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ ตั้งถิ่นฐานวัฒนธรรมและผู้คน
3. การลอกเลียนแบบสถาปัตยกรรมล้านนา ไม่เป็นที่ยอมรับในวิชาชีพสถาปัตยกรรม เป็น เพียงการใช้ประโยชน์ของเก่า หรือ การผาติกรรม การรื้อของสงฆ์ที่ไม่ดีออกทำให้ใหม่กว่าดีกว่า
4. การลอกเลียนแบบสถาปัตยกรรมล้านนา ไม่เป็นที่ยอมรับในวัฒนธรรมล้านนา ที่มีความ เชื่อว่าการใช้ของเก่าเป็นข้อต้องห้ามในพื้นที่ ที่จะทำให้เกิดเหตุอาเพศ หรือ ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “ขี้ด” ผู้อยู่อาศัยและผู้เป็นเจ้าของจะเจ็บป่วย หรือทำการสิ่งใดจะไม่สำเร็จ
5. การลอกเลียนแบบสถาปัตยกรรมล้านนา แม้จะไม่มีข้อบังคับห้าม กฎบัตร กฎหมายใน การควบคุม แต่ทางด้านศิลปะจะไม่นิยมปฏิบัติ เพราะถือว่าศิลปะเป็นปัจเจกความเฉพาะตน การลอก เลียนมิได้เกิดจากญาณวิสัยและการสร้างสรรค์ การลอกเลียนคือการให้ความสำคัญต่อปริมาณ ไม่ คำนึงถึงคุณภาพและความงาม

4.2 การรวบรวมเพื่อการใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา

ในปัจจุบันมีการรวบรวมลักษณะสถาปัตยกรรมล้านนาอย่างมีระบบ โดยนักวิชาการ อาจารย์ และหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเพื่อมุ่งประโยชน์ทางการอนุรักษ์ แต่ประเด็นในการสรุปครั้งนี้ มุ่งเน้น การใช้อาคารอนุรักษ์ การใช้งานที่เหมาะสม และการสื่อความหมาย ตามหลักบูรณาภาพความเป็น ล้านนา ซึ่งสืบเนื่องจาก ศาสนาพุทธและความเชื่อ อำนาจและการปกครอง ความแตกต่างระหว่าง ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณีในพื้นที่ล้านนา แยกเป็นข้อได้ดังนี้

- อาคารศาสนา พุทธศาสนสถาน ควรมุ่งใช้พื้นที่เพื่อหน้าที่ทางศาสนา อาทิ วิหาร เป็นภาษา บาลี มีความหมายว่า การพักผ่อน การเที่ยว และหมายถึง ที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ที่ ประดิษฐานของพระพุทธรูป ดังนั้นแม้มีการสูตรถอนหรือรื้อถอนบางส่วนไปแล้ว ก็ยังต้องม ีความเคารพใน พื้นที่ตั้ง (Setting) รูปทรงและโครงสร้าง (Form & Structure) พื้นที่และ ประโยชน์ใช้สอย (Space & Function) องค์ประกอบและชิ้นส่วนทางสถาปัตยกรรม (Element and Ornament) วัสดุและสีบางประเภท เป็นต้น
- อาคารผู้ครองนคร เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน เจ้าชั้นหาบและคหบดี หรือเรียกว่า ฐานานุศักดิ์ทาง สถาปัตยกรรม ควรมีการลำดับศักดิ์ด้านอำนาจและการปกครอง การใช้งานอย่างถูกต้องตาม กลไกความเป็นไปที่ดีของสังคมล้านนา สามัญชนไม่ควรนำส่วนใดส่วนหนึ่งในด้านพื้นที่ สัญลักษณ์ การใช้สอย เครื่องตกแต่งประดับประดา เพื่อหน้าที่ทางด้านอำนาจและการ ปกครอง ในอดีต นำมาใช้งานอย่างไม่เหมาะสม เช่น อาคารเวียงแก้ว หอคำ ราชการ การทหาร เพราะการเลียนแบบเป็นการท้าทายอำนาจการปกครองมิเป็นสิ่งที่ควรในสังคมที่ ดี ทั้งในพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ พื้นที่ตั้ง (Setting) รูปทรงและโครงสร้าง (Form & Structure) พื้นที่และประโยชน์ใช้สอย (Space & Function) องค์ประกอบและ ชิ้นส่วนทางสถาปัตยกรรม (Element and Ornament) วัสดุและสีบางประเภท การซ้อนชั้น หลังคา การวางทิศทางอาคารขนาดใหญ่ (Orientation) เป็นต้น
- อาคารลักษณะเฉพาะชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี เกิดจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ของผู้คนล้านนาที่รวบรวมกันทำให้เกิดอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ในอดีต และแต่ละชาติพันธุ์มีความ เป็นตัวตนเองที่ชัดเจน ดังนั้น วัฒนธรรม การแต่งกาย อาหาร ดนตรี และบ้านเรือน จะบ่ง บอกถึงชาติพันธุ์นั้นๆ บุรณาภาพแห่งล้านนาจึงมีการกลมกลืนของขนบธรรมเนียมแต่ไม่ นิยมที่จะปนแป และ การสร้างความโดดเด่นเฉพาะตนจะแสดงถึงรากเหง้าที่มาของผู้คน อาทิ ความแตกต่างของ ไตโยน ไตลื้อ ไตใหญ่ ลัวะ เจี้ยว ยาง จะเลือกการตั้งถิ่นฐาน การใช้พื้นที่ การประดับตกแต่งอาคารการใช้วัสดุ มุมหลังคา พื้นที่เฉพาะ การสร้างความโดดเด่นเฉพาะ ตนจะเคารพในอัตลักษณ์ของผู้คนที่ร่วมอาศัยในสังคม แต่ละชนเผ่าเกิดการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติ
- อาคารลักษณะเฉพาะอื่นๆ เช่น ความเชื่อเรื่องผี ข้อห้ามห้าม “ขิด” ข้อบังคับห้ามในแต่ละ พื้นที่ ชาติพันธุ์ ซึ่งแตกต่างในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอาคารบางประเภท

4.3 อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนาสำหรับการใช้งานที่เหมาะสม

1. พิจารณาจาก ข้อต้องห้าม ข้อไม่สมควร และ ฐานานุศักดิ์ทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา อาคารผู้ครองนคร เจ้า คหบดี ข้อสมควรการใช้งานสำหรับคนทั่วไป
2. พิจารณาจาก แนวคิดและปรัชญาการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมล้านนา เพื่อนำไปใช้อย่างเหมาะสม
3. พิจารณาจาก ลักษณะการใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา องค์ประกอบหรือส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมที่นำไปใช้อย่างเหมาะสม
4. พิจารณาจาก บุรณภาพความเป็นล้านนา ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมล้านนา สถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม เพื่อนำไปสู่กระบวนการค้นคว้าใหม่ทางการออกแบบ สถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ และ สถาปัตยกรรมล้านนาแบบก้าวหน้า เพื่อให้การออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนามีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น มิใช่การลอกเลียนแบบแต่เป็นการสร้างสรรค์ใหม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสืบไป

Output

รหัสโครงการ : MRG5280217

ชื่อโครงการ : อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา : การสงวนรักษา การเก็บรวบรวมและใช้งาน

สรุปความก้าวหน้า Output ของโครงการ

อยู่ในระหว่างดำเนินการติดต่อเพื่อตีพิมพ์ผลงานวิจัย เรื่อง Lanna Architectural Identity: Preservation, Collection and Utilization ในวารสารระดับนานาชาติ

บรรณานุกรม

กำธร กุลชล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร-การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี, มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ, 2545

เกรียงไกร เกิดศิริ, ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม, สำนักพิมพ์อุษาคเนย์, กรุงเทพฯ, 2551

ไขศรี ศรีอรุณ, หลักการบูรณะโบราณสถาน - เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานในฐานะเป็นหลักฐานทางวิชาการ วันที่ 6-7 สิงหาคม 2530 ณ ศูนย์รวม 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ, เอกสารอัดสำเนา

ไขแสง สุขะวัฒนะ, การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม-เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานในฐานะเป็นหลักฐานทางวิชาการ วันที่ 6-7 สิงหาคม 2530 ณ ห้อง 3104 อาคารศูนย์รวม 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ, เอกสารอัดสำเนา

ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ, การศึกษาวิหารที่สร้างในกระบวนการคุรูปาตริวิชัย พ.ศ.2447-2481 วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540

นิคม มุสิกคามะ และ ธาดา สุทธิธรรม, ประวัติของแนวคิดและวิธีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามแนวความคิดปัจจุบัน - วารสารศิลปากร ปีที่ 34 ฉบับที่ 6 พฤษภาคม 2534

นิตยา วิรุฬห์รัตน์, กฎหมายที่ควรรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม - เอกสารประกอบการประชุมเรื่อง การประชุมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น 22-23 สิงหาคม พ.ศ. 2539 ณ ศูนย์ฝึกอบรมและปฏิบัติการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, เอกสารอัดสำเนา

ราชบัณฑิตยสถาน, กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2, กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2550

ราชบัณฑิตยสถาน, สารานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2499

พรธรรม ธรรมวิมล, การอนุรักษ์ - เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานภูมิทัศน์วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน, สงขลา, 2551

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, พัฒนาการสถาปัตยกรรมจังหวัดเชียงใหม่ เชียงใหม่ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543 ทุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, ประวัติและผลงานอาจารย์ ดร.จุลทัศน์ กิตีบุตระ ศิลปินแห่งชาติ เชียงใหม่ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543 ทุนสำนักงานกองทุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ, ภูมิปัญญาพื้นถิ่นในการปรับตัวทางสถาปัตยกรรมเพื่อความสบายในการอยู่อาศัยของอาคารประเภทต่างๆของเชียงใหม่และหลวงพระบาง เชียงใหม่ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547 ทุน วช.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, **พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม**, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, 2549

วรัญญ์ บุญยสุรัตน์, **ผลงานวิชาการสถาปัตยกรรมไทยล้านนา** เชียงใหม่ : ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546

ศิริชัย นฤมิตรเรขการ, เอกสารการบรรยายประกอบวิชา 104300 การอนุรักษ์ศิลปกรรม ภาควิชาการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2541 สาขาวิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศิลปากร, กรม, **การอนุรักษ์มรดกไทย กับ 77 ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร** กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2531

ศิลปากร, กรม, **80 ปีแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย** กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์, มปป.

สามารถ สิริเวชพันธุ์, **การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม - เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ศิลปสถาปัตยกรรมล้านนา : สภาพปัญหาและแนวทางการอนุรักษ์ 1-3 เมษายน 2536 ณ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่**, เอกสารอัดสำเนา

สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ**, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2536

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล., เอกสารการบรรยายประกอบวิชา 104300 การอนุรักษ์ศิลปกรรม ภาควิชาการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2542 สาขาวิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล, **แนวความคิดการอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทย - เมืองโบราณปีที่ 11 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2528**

อุษณีย์ ธงไชย, **พระราชพงศาวดารและพงศาวดาร : หลักฐานที่สร้างขึ้นเพื่อสถาบันกษัตริย์**, เชียงใหม่ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540

อภิญา บัคคาลา อรุณนภาพร, **การตีความและการสื่อความหมายมรดกวัฒนธรรม - เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง การสื่อความหมายมรดกวัฒนธรรม**, สงขลา, 2551

Australia ICOMOS 1999, *Burra Charter, the Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance with Associated Guidelines and Code on the Ethics of Co-existence*, Canberra.

Australia ICOMOS n.d., *General Information*. Retrieved January 7, 2007, from <http://www.icomos.org/australia/>

Department of Buildings and Inspections n.d., *The Conservation Guidelines for the Court Street Historic District*, Retrieved February 26, 2007, from the City of Cincinnati, http://www.cincinnati-oh.gov/cdap/downloads/cdap_pdf3683.pdf

Heritage Council of Victoria n.d., *General Information, Heritage Victoria*. Retrieved February 9, 2007, from the Department of Sustainability and Environment Australia <http://www.heritage.vic.gov.au>

Heritage Office NSW n.d., *General Information, the Maintenance Series*. Retrieved February 9, 2007, from the Department of Planning, New South Wales, Australia <http://www.heritage.nsw.gov.au>

ICCROM n.d., *Contributes to Preserving Cultural Heritage in the World Today*. Retrieved January 18, 2007, from http://www.iccrom.org/eng/00about_en/00_00whats_en.shtml

ICCROM n.d., *General Information and E Book*. Retrieved January 19, 2007, from http://www.iccrom.org/eng/02info_en/02_04pdf-pubs_en.shtml

ICOMOS 1964, *Venice Charter, International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*, 2nd International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Venice.

International Institute for Conservation -Canadian Group n.d., *Conservation Guidelines*, Retrieved February 25, 2007, from http://www.cciicc.gc.ca/publications/newsletters/news35/canada_e.aspx

Jokilehto, Jukka 1986, *A History of Architectural Conservation. The Contribution of English, French, German and Italian Thought Towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property*, D.Phil. thesis, the Institute of Advanced Architectural Studies, University of York, York.

Madison Historic Preservation Commission n.d., *General Information, The Madison Historic Preservation*. Retrieved February 12, 2007, from City of Madison <http://madison.townware.com>

National Trust UK n.d., *General Information*. Retrieved February 9, 2007, from <http://www.nationaltrust.org.uk/main/w-trust/w-thecharity.htm>

The Association for Preservation Technology International (APT) n.d., *General Information*. Retrieved February 9, 2007, from <http://www.apti.org>

The City of Rossland n.d., *Rossland's Heritage Development Guidelines*, Retrieved February 26, 2007, from British Columbia, Canada http://www.rosslandbc.gov/cddd/downloads/cddd_pdf2876.pdf

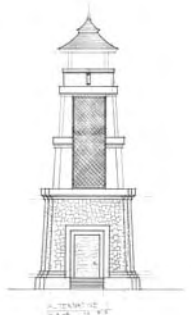
The Society for the Protection of Ancient Buildings (SPAB) n.d., *General Information*. Retrieved February 9, 2007, from <http://www.spab.org.uk>

Weaver, Martin E 1993, *Conserving Buildings: Guide to Techniques and Materials*, John Wiley & Sons, New York.

UNESCO 2003, *Towards the Preparation of the Hoi An Protocols for Best Conservation Practice in Asia, Draft Professional Guidelines for Assuring and Preserving the Authenticity of Heritage Sites in the Context of the Cultures of Asia, November 2003 Draft*.

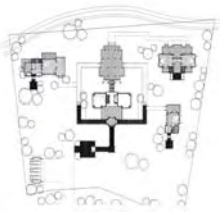
ภาคผนวก ก
การใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา

การใช้งานสถาปัตยกรรมล้านนา

หัวเรื่อง	ก	ข	ค	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
พื้นที่ตั้ง (Setting) บนภูเขา เนินเขา ต้นแม่ ริมที่นา ริมแม่น้ำ	✓	✓	✓	สามัญชนทั่วไปสร้างเรือนโดยมีที่ตั้งใกล้ที่ทำกินทางการเกษตร ส่วนในพื้นที่ป่าที่ห่างไกลบนภูเขา เนินเขาเป็นที่ตั้งศาสนสถาน ที่ต้นน้ำลำธารเป็นที่ตั้งของผู้มีอำนาจ	
รูปทรงหลังคา (Roof Form) หลังคาซ้อนชั้นแบบวิหารไต หลังคาชดหน้าหลัง หลังคาซ้อนดับ หลังคาปั้นหย่า	✓	✓		การซ้อนชั้นของหลังคา แบบวิหารไตใหญ่ และซ้อนดับชดหน้าหลังแบบวิหารล้านนา เหมาะสำหรับวัดและวังสามัญชนทั่วไปสร้างเรือนเรียบง่าย ไม่ซ้อนชั้นวิธีการหันหัวเรือนและรูปทรงหลังคาแตกต่างกันแต่ละชาติพันธุ์	
รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture)			✓	รูปแบบเกิดจากความเชื่อ และภูมิปัญญาที่สะสมกันมาของแต่ละชาติพันธุ์ มีความเชื่อด้านการสร้างเรือน การเลือกวันเวลาก่อสร้าง พิธีกรรม ก่อนการปลูกเรือน การประกอบเรือน	
พื้นที่ (Space) ประโยชน์ใช้สอย (Function) การหันทิศทาง (Orientation) ทิศหัวเรือน ทิศหัวนอน ทิศบันไดขึ้นเรือน			✓	พื้นที่การใช้งานของเรือนแตกต่างกันแต่ละชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่มีเตาไฟในบ้าน มีพื้นที่ใช้สอยเช่น ห้องนอน (ลูก-สัว่ม) โถง (ข้ามแขก-เต็น) ครัว (สองไฟ-เซีย) ชานเล็ก (หัวแข่งหมา-ข่มอึ้ง) ห้องน้ำห้องส้วม ส่วนใหญ่จะแยกออกจากเรือนใหญ่และมีพื้นที่รอบบริเวณ	
โครงหลังคา (Roof Structure) ไม้ต่างไหม	✓	✓		ไม่ต่างไหมเป็นโครงสร้างพิเศษใช้เฉพาะพื้นที่และอาคารสำคัญเท่านั้น	
โครงสร้างอาคาร (Structure) ไม้เนื้อแข็ง ขนาดใหญ่ อิฐ ปูน ปะทาย สะตาย หิน หินทราย ศิลาแลง	✓	✓		สามัญชนทั่วไปสร้างเรือนโดยใช้วัสดุที่หาได้ง่าย เช่น ไม้ไผ่ ไม้ขนาดเล็กในพื้นที่ วัสดุก่อสร้างความมั่นคงแข็งแรง อิฐ ปูน หิน ศิลาแลง เป็นถาวรวัตถุที่เหมาะสมสำหรับวัดและวังเท่านั้น	

หัวเรื่อง	ก	ข	ค	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
ฝาผนัง (Partition & Wall) ฝากระดานตีเรียบ แนวตั้ง/นอน ฝาประกน ฝาผูกฟักกระดานดุน ผนังตอกซี่ ผนังก่ออิฐ	✓	✓	✓	สามัญชนทั่วไปสร้างเรือนโดยใช้วัสดุ ฝาผนัง ที่หาได้ง่าย เช่น ไม้ฝากระดาน ส่วนฝาประกน หรือผนังตอกซี่ เหมาะ สำหรับเจ้าฟ้า คหบดีวัสดุฝาที่มีความ มั่น คง แข็ง แรง เป็น ถาวรวัตถุที่ เหมาะสมสำหรับวัดและวังเท่านั้น	
หน้าต่าง ช่องเปิด (Opening) หน้าต่างกระดานตีเรียบ หน้าต่างผูกฟักกระดานดุน หน้าต่างลูกกรงมะหวด	✓	✓		สามัญชนทั่วไปเจาะช่องเปิดเรือนโดยใช้วัสดุฝากระดานธรรมดา สำหรับเจ้า ฟ้า คหบดี จะมีหย่องหน้าต่าง กรอบ เช็ดหน้า ส่วนวัดและวังจะแกะสลัก ลวดลายก้านแย่ง พฤษภชาติ ฯลฯ	
องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม (Architectural Element) เครื่องลำยอง ช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ สายหน้าบัน โกงคิ้ว รวงผึ้ง ค้ำยัน คันทวย ตัวเหงา	✓	✓		เครื่องประดับที่ทำให้อาคารงดงาม อย่างล้นหลาม ที่รวมเรียกว่าเครื่อง ลำยองและเครื่องยอด ล้วนเป็นสิ่งของ สูงแสดงฐานะันดร ของเทพ ของกษัตริย์ ของสมมุติเทพ สามัญชนทั่วไปไม่ควร นำมาเป็นองค์ประกอบอาคาร บัวหัวเสา ดาวเพดาน ลายฉลุช่องเปิด มีเจ้าฟ้าและคหบดีเท่านั้นที่นำมา ประกอบอาคาร	
ชิ้นส่วนตกแต่งทางสถาปัตยกรรม (Architectural Ornament) เครื่องราชูปโภค ฉัตร เครื่องศาสตราวุธ หอก ง้าว เครื่องมือ สัปคับ เครื่องยศ พานทอง ราชการ		✓	✓	สามัญชนทั่วไปสร้างเรือนโดยใช้ ชิ้นส่วนตกแต่งที่มีเอกลักษณ์ตามชาติ พันธุ์ เช่น กาแล (ลัวะ) สะละไน (ลื้อ) จ่อง (โยน) ส่วนสิ่งของสูงล้วนแสดง ฐานะันดร ของเทพ ของกษัตริย์ ของ สมมุติเทพ สามัญชนทั่วไปไม่ควร นำมาเป็นตกแต่งอาคาร	

หัวเรื่อง	ก	ข	ค	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
ประติมากรรมตกแต่งอาคาร พระพุทธรูป พระสาวก พระสงฆ์ พรหม อินทร์ เทพ เทวดา นางฟ้า ยักษ์ ภูติ ผี ปีศาจ สัตว์หิมพานต์ ทุกประเภท สัตว์ป่าขนาดใหญ่ ช้าง ม้า นก หนู สัตว์ปีกเกิดเจ้าของอาคาร นก หนู สัตว์ขนาดเล็กไม่เป็นภัย	✓ ✓ ✓ ✓ ✓		✓ ✓	สามัญชนทั่วไปสร้างเรือนไม่ควรมี ประติมากรรมตกแต่งอาคารที่เป็นรูป สัญลักษณ์ ศาสนา สิ่งของสูง เทพ กษัตริย์ ยักษ์ ครุฑ นาค มอม สิวพาหุ สัตว์ป่าขนาดใหญ่ ซึ่งล้วนแล้วอ่อนไหว มีอันตรายและอาจเป็นภัยหากตั้งอยู่ใน ที่ที่ไม่เหมาะสม ส่วนเจ้าผู้ครองนคร เจ้าชั้นห้าไป อาจตกแต่งนก หนู นก หนู สัตว์เล็กที่เหมาะสมกับตน	
วัสดุุมง (Roof Material) กระเบื้องแป้นเกร็ด กระเบื้องดินขอ กระเบื้องหางมน กระเบื้องรางดินเผาแบบจีน กระเบื้องเกล็ดเต่า กระเบื้องมอญ กระเบื้องเคลือบสีแดงเหลือง	✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓		สามัญชนทั่วไปควรใช้วัสดุุมงที่หาได้ ง่าย เช่น คา แปก ทองตึง วัสดุถาวร เช่น แป้นเกร็ด ดินขอ หางมน ใช้ สำหรับ เรือนหลวง หรือบ้านผู้ทรง ฐานันดรศักดิ์ รางดินเผาแบบจีน ใช้ สำหรับคหบดีชาวจีน เรือนร้านค้า เกล็ดเต่า มอญ กระเบื้องเคลือบสีแดง เหลืองใช้มุงหลังคาโบสถ์ วิหาร และ เวียงแก้ว หอคำ	
วัสดุก่อสร้าง (Material) ไม้บางชนิด ตะเคียน เคี่ยม ก่อ ไม้จันทร์ ไม้เนื้อหอม ไม้เก่า ที่ผ่านการใช้งานแล้ว	✓ ✓			สามัญชนทั่วไปไม่ควรใช้วัสดุไม้ที่หา ยาก มีน้ำมัน มีกลิ่น มีค่า หรือ ผ่าน การใช้งานแล้ว มาใช้ประกอบอาคาร ที่ จะทำให้เกิดเหตุอาเพศ หรือ “ขี้ด” ผู้ อยู่อาศัยและผู้เป็นเจ้าของจะเกิด เจ็บป่วย หรือทำการสิ่งใดจะไม่สำเร็จ	
เครื่องประดับสิ่งของถาวร การประดับ ลงรักปิดทอง การประดับ แก้วเงิน (กระจกหุง) การประดับ จังโก (ทองสักโก)	✓			เครื่องประดับสิ่งของ ใช้เฉพาะศาสน สถานเป็นพุทธบูชา หรือ บูชาให้ ผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือ ใช้นำพิธีกรรม บางอย่าง สามัญชนทั่วไปไม่ควรใช้ เครื่องประดับสิ่งของในเรือน	

หัวเรื่อง	ก	ข	ค	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
เครื่องประดับสิ่งของชั่วคราว การประดับ ดุง การประดับ โคม การประดับ บายศรี	✓	✓		เครื่องประดับสิ่งของ ใช้เฉพาะศาสนสถานเป็นพุทธบูชา หรือ บูชาให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือ ใช้นำพิธีกรรมบางอย่าง เมื่อถูกใช้แล้วก็ควรจะนำไปทิ้งไปขจัด เเคราะห์ โศก โรค ภัย	
เครื่องประดับสิ่งของเคลื่อนไหว ของแปลก ประหลาด อัปมงคล เกวียน ส่วนใดส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะล้อกงหรือวงล้อเกวียน เรือ กูป ประทุนที่ติดสัปคับ แหียง ขานาค ขาสিংห์ ขาหมู	✓			สามัญชนทั่วไปไม่ควรใช้เครื่องประดับสิ่งของ ประเภท สิ่งของเคลื่อนไหวของแปลก ประหลาด อัปมงคล ที่จะทำให้เกิดเหตุอาเพศ หรือ “ขี้ด” ผู้อยู่อาศัยและผู้เป็นเจ้าของจะไม่อยู่กับที่มีการเคลื่อนไหว เจ็บป่วย หรือทำการสิ่งใดจะไม่สำเร็จ	
บริเวณอาคาร บ่อน้ำ น้ำบ่อ สระ ตระพัง เขามอ ก้อนหิน เก่ง จีน รูปสัตว์ ศาล	✓	✓	✓	สามัญชนทั่วไปไม่ควรมี สระ ตระพัง เขามอ ก้อนหิน เก่งจีน รูปสัตว์ ศาล ในบริเวณอาคารบ้านเรือนตนเพราะไม่เหมาะสมกับฐานะสามัญชนทั่วไปมีบ่อน้ำ ยุงข้าว ฝัပ္ปญา เป็นต้น	
กำแพงทำด้วยอิฐ หิน	✓	✓		กำแพงมีใบเสมา กำแพงแก้ว คือ กำแพงเตี้ยใช้กันล้อมสิ่งที่ดีงามมีคุณค่าควรรักษา ใช้ในอาคารที่มีสิ่งเคารพบูชาทางพระพุทธศาสนา โบสถ์ วิหาร เจดีย์ และอาคารอันเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ พระที่นั่ง ปราสาท (โชติ กัลยาณมิตร ๖๕)	
ต้นไม้มงคล				สามัญชนทั่วไปควรมีต้นไม้มงคลบางประเภทในบริเวณเรือนนอกจากไม้ผลต้นไม้บางประเภทอาจไม่เหมาะสมกับฐานะแตกต่างกันแต่ละชาติพันธุ์	

ก ข้อต้องห้ามในการใช้งานสำหรับคนทั่วไป ใช้ได้เฉพาะอาคารทางศาสนา วิหาร อุโบสถ
 ข ข้อไม่สมควรในการใช้งานสำหรับคนทั่วไป ใช้ได้เฉพาะอาคารผู้ครองนคร เจ้า คหบดี
 ค การใช้งานสำหรับคนทั่วไป ระบุชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ที่มีประโยชน์ใช้สอยแตกต่างกัน

ภาคผนวก ข

ผลงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา”

ผลงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา”

ระหว่างวันที่ 10 – 13 พฤศจิกายน 2552 ประกอบด้วย

นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

น้ำพริกถ้อง

ลานนา

สถาปัตยกรรม

กาชปะ

ความรู้สึกรัก จิตใต้สำนึก

สถาปัตยกรรมล้านนาร่วมสมัย

วิถีแห่งล้านนา ละอ่อนล้านนา

อายต๊ะจะ อู้กำเมือง ผ้าฝ้ายที่ถักทอ

เสียงพิณเสนาะใส ถ้าจะกลายเป็น เพียงตำนาน

THE INFINITY OF LANNA

ล้านนา...?

การแต่งกาย

อาหาร

วัฒนธรรม

ศิลปะ

สถาปัตยกรรม

สิ่งเหล่านี้มาจาก...

สภาพภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อม หล่อหลอมให้เกิดวิถีชีวิตแบบชาวล้านนา
การเปลี่ยนแปลง ตามยุคสมัย

คนมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย รับวัฒนธรรมต่างๆเข้ามา ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายนั้น
ความเป็นล้านนาก็ยังแทรกซึมอยู่ในรากเหง้าจิตวิญญาณ ของคนโดยไม่รู้ตัว

ภาพลักษณ์ที่เกิดจาก วิถีชีวิต วัฒนธรรม

space ที่เกิดจากวิถีชีวิต

space
function
identity

ลำนนา

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

การนับถือผี — ความถ่อมตน กตัญญู ต่อผู้มีพระคุณ

อะไรคือ...ลำนนา

อัตลักษณ์

การใช้สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ที่มา

“ลำนนา” เกิดจากการเรียกพื้นที่ขนาดใหญ่จากการปกครองในสมัยก่อน
ด้วยความเจริญจากวัฒนธรรมที่เป็นตัวเองและคำนี้ สามารถสื่อถึงวิถีชีวิต
และ วัฒนธรรมของภาคเหนือที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ลำนนา

เอกลักษณ์

เรือนยกพื้น การนุงขึ้น หลังคาแค

บริบทในปัจจุบัน

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของ
ภาคเหนือ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

สากล

+ภูมิปัญญา

ความร่วมมือ

การขับเคลื่อนของเก่ากับของ
ใหม่ให้ตอบสนองชีวิตปัจจุบันมากที่สุด

วัสดุ - แนวคิด - วิถีชีวิต - บริบท

เชื่อมโยงกับฐานความคิด

คนในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด
ความเป็นอยู่รวมไปถึงอิทธิพลจากสภพสมัยใหม่
ความเป็นลำนนาจึงปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

ความคิดในเชิงการเมือง

ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในแนวคิดและการดำเนินชีวิตของ
ตนเอง ย่อมมีสิทธิในการสร้างเพื่อตอบสนองวิถีชีวิตของตน

ฐานความคิดผลักดันสังคมไปสู่

สังคม เปลี่ยนไป สังคมก้าวไปสู่ความทันสมัยแต่วิถีชีวิตของชาวลำนนา
ยังคงดำเนินบนพื้นฐาน ตามประเพณี วัฒนธรรมการเอาวิศุและเทคนิค
การก่อสร้างที่มีในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบเพื่อตอบสนอง
ความต้องการของคนในปัจจุบันและสอดคล้องกับบริบทของเมือง

สถาปัตยกรรมคือ?

สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนอง วิถีชีวิต ความเป็นอยู่
ที่สะท้อนความเป็นตัวตนของสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ

การเกิด - การสิ้นสุด

สถาปัตยกรรมที่เกิดในแต่ละยุคจะมีเอกลักษณ์
เป็นของตนเอง แต่เมื่อผ่านยุคนั้นไปแล้ว อาจมี
การแก้ไขให้เหมาะสมกับยุคนั้น โดยที่ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้

การแทนค่า สถาปัตยกรรมล้านนารวมสมัย?

การผสมผสานออกตามหา สถาปัตยกรรมไร้กาลเวลา
สถาปัตยกรรมที่ถูกยอมรับโดยมนุษย์และการใช้สอยผ่านยุคสมัย
สถาปัตยกรรมเก่า ที่มีการใช้งาน?
สถาปัตยกรรมใหม่ ที่ร่วมสมัยด้วยแนวคิดสถาปนิก?
สถาปัตยกรรมพหุวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน
ขึ้นอยู่กับที่ จะรู้อย่างไร ต้องออกไปตามหาสิ

สถาปัตยกรรม อมตะ

อาคารแถวติดจั่ว?

บ้านจัดสรร?

โบสถ์วิหารของเทศา?

พาณิชย์ในศตวรรษใหม่?

analysis of form

อุปลักษณ์ สถาปัตยกรรม จะเป็นสิ่งเดียวที่สามารถสื่อความร่วมสมัยอย่างล้นเกล้าได้หรือไม่ หรือมีอะไรอย่างอื่น?

สถาปัตยกรรมเก่า

ณ จุดใด คือ ร่วมสมัย?

สถาปัตยกรรมใหม่

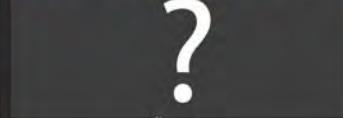
So, what makes architecture timeless?

ไม่ผ่านยุคสมัย

เป็นปัจจุบัน

ไร้กาลเวลา

?

ประยุกต์
ร่วมสมัย

อดีตกาล

“สัณฐาน” หมายถึง พื้นที่กว้างใหญ่ที่ถูกละเลย มีปริมาณมากจนนับได้เป็นล้านแบบ
 ด้านหนึ่งอยู่ห่างจากเมืองตบอง นครราชสีมา ๘ กิโลเมตรไม่ไกล
 เข้าไปเท่าไร เรียกว่า ทุ่งนา ล้วนๆ แท้ๆ ทุ่งนา และเมื่อขุดลงไป ใต้ดินจึงเป็นดินลูกรัง
 ล้อมรอบด้วย ต้นไม้ใหญ่คึกคักเป็นดงที่ถือเป็นแนวขวางในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน
 ที่นับพันปีทำการปลูกป่านานๆ ๑ ชนิดที่พอจะหาชื่อวิทยาศาสตร์ได้ว่าเป็นไม้เตยดำ
 ความเชื่อที่ว่าป่านานๆ

[illegible]

บทวิเคราะห์

จากสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงไทยยุคใหม่ในปัจจุบัน ด้วยจากสาเหตุที่โลกเรามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาในเร็วซึ่งมีความมหัศจรรย์กว่าอดีตและราคาที่ถูกกว่านั้น การแข่งขันกันเป็นคู่แข่งอย่างจริงจังมีการเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อ่างไร การทำตลาดป้อนกรรมร่วมสมัยนั้น การแข่งขันกันระหว่างบรรดาความเป็นล้านนามันก็ยังทำได้ ยิ่งไปกว่านั้น ขึ้นอยู่กับการทำราคาเอาจุดเด่นในด้านไหนมาใช้เป็นการแข่งขันแบบให้เหมาะสม

space

ตำนาน

๓.๕๔

กาแล

[illegible]

- การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ร่วมกับไมโครเวฟ เป็นการผสมผสานระหว่างวัสดุคงเดิม เพื่อการใช้งานที่เหมาะสมยุคสมัย

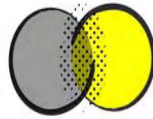

- การใช้ space ของบ้านในการจัดสรรพื้นที่ของอาคาร

INITIATIVE IDEA

การเชื่อมกับวิถีชีวิตคนเมืองล้านนา และวัฒนธรรมล้านนาสมัย

- PAST ล้านนาดั้งเดิม
- FUTURE ความล้ำสมัย
- CONTEMPORARY ร่วมสมัย
- ⋯ NATIVE LANNA คนเมือง

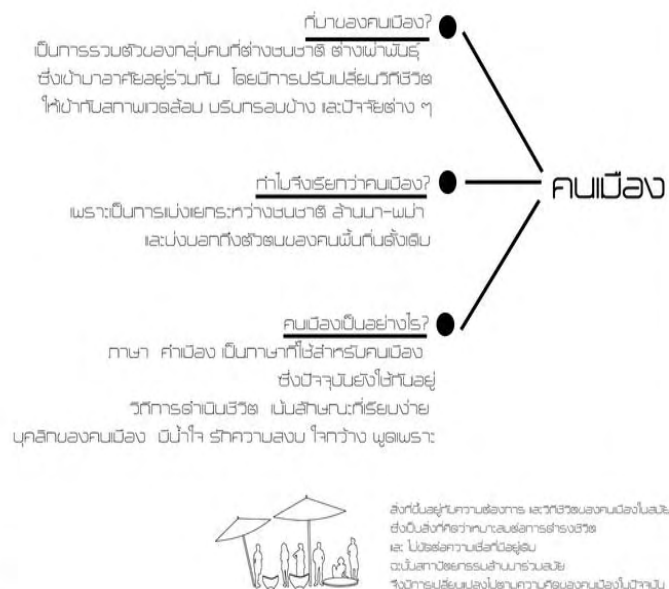
RSU	CMU	RMUTL
EVE	PRADA	BOY
AE	PJM	
MA	TUAN	
PUT		

STAFF

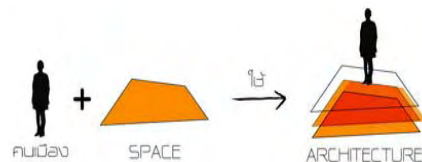
ดูขมើว

+ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตผ่านการเวลา

โครงการพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมล้านนา
GROUP 14

SUMMARY

GROUP 14

ความเชื่อ กับเงื่อนไข

ศาลาปฏิบัติธรรม

ในปัจจุบันคำว่า “ความเชื่อ” และ “ศรัทธา” ได้ถูกลดความสำคัญลง ผู้คนส่วนมากมองเห็นว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ล้าสมัย แต่ถ้าหากเรานำสิ่งที่ทุกคนคิดว่าล้าหลังกลับมานำเสนอในรูปแบบใหม่ ที่สามารถตอบสนองการใช้งานของผู้คนในปัจจุบันมากขึ้น จึงนำเอาแนวคิดการออกแบบตามหลักความเชื่อของเขื่อนลำนานามาประยุกต์ให้เข้ากับการดำเนินชีวิตในเรื่องของความเชื่อและศรัทธาในปัจจุบัน โดยออกแบบเป็นสถานปฏิบัติธรรม ที่คนเข้าในแล้วสามารถสัมผัสถึงความเป็นลำนานาในรูปแบบของการร่วมสมัยกัน

Program

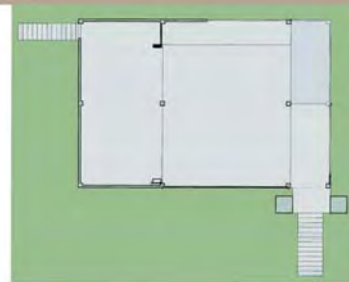
สถานปฏิบัติธรรม สำหรับผู้มีใจศรัทธาในพระพุทธศาสนา

Sequence การเข้าถึง

Private - semi-public - private

ชาน - เติ่น - ห้องนอน

ลานสนทนาธรรม - ลานปฏิบัติธรรม - ห้องปฏิบัติธรรม

ความเชื่อของเขื่อนลำนานา

เมื่อเดินผ่าน**ซุ้มประตู**ที่หลังคาต่ำกว่าปกติ ทำให้ต้องก้มหัว ซึ่งเป็นการแสดงความอ่อนน้อม พร้อมจะก้าวเข้าสู่ space ที่สงบ

ฮ้านน้ำ เสมือนการเชื้อเชิญและต้อนรับแขก

การทำพื้นที่ต่างระดับระหว่างชานและเติ่น

เป็นการแบ่งระดับความสำคัญ เช่นเมื่อมีการทำพิธีทางศาสนาในบ้าน พระสงฆ์จะนั่งตรงเติ่น ซึ่งสูงกว่า ส่วนชาวบ้านจะนั่งตรงชาน

ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวลำนานา

หิ้งพระ - หันหน้าไปทางทิศตะวันออก

หิ้งบรรพชน หรือ หิ้งผีปู่,ย่า -สร้าง

เหนือหัวนอน ติดฝาด้านตะวันออก เชื่อว่า

บรรพชนจะคุ้มครอง

ทุกคนในเรือน

LANNA CONTEMPORARY

อัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมล้านนา

อัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมในเชียงใหม่เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตามแบบแผนที่เก่าแก่จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มคงอยู่ด้วยความเป็นสังคมวัฒนธรรมตลอดจนประเพณีพื้นถิ่นที่สอดคล้องกับชีวิตแนวทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งสถาปัตยกรรมล้านนานี้อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นหลักตลอดจนบริบททางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิด

สถาปัตยกรรมล้านนาพร้อมสมัยซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมในช่วงเวลาปัจจุบันให้เข้ากับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเดิมโดยการประยุกต์ให้แสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นพื้นถิ่นที่สร้างสรรค์ทำให้เกิดพื้นที่ใช้สอยการใช้งานและรูปแบบเพื่อตอบสนองกับชีวิตประจำวันในสมัยใหม่ทำให้เกิดสรีรียทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาก่อให้เกิดรากฐานทางวัฒนธรรมของสิ่งนั้นทั้งนี้ความคิดในเชิงการเมืองปัจจุบันมีบทบาทในการออกแบบทางสถาปัตยกรรมทั้งในเรื่องการถ่ายทอดการใช้งานทางวัสดุและการรักษาคุณภาพของวัสดุให้คงทนอยู่เสมอด้วยความคิดนี้การเมืองปัจจุบันได้เล็งเห็นความเป็นสมัยใหม่ทางด้านเศรษฐศาสตร์ในการออกแบบสถาปัตยกรรมผู้ลงทุนในสมัยนี้ได้เล็งเห็นคุณค่าทางสถาปัตยกรรมยุคก่อนและนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดสถาปัตยกรรมร่วมสมัยและด้วยฐานความคิดจะผลักดันให้สังคมล้านนาไปสู่ความเป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัยเพื่อก้าวไปสู่สังคมที่เป็นสากลโดยไม่ทิ้งวัฒนธรรมพื้นถิ่นตลอดจนความเป็นไปได้ทางสถาปัตยกรรมนี้จึงไม่มีเขตจำกัดทั้งทางวัฒนธรรม ประเพณี ใจกลุ่มคุณค่าและสืบต่อไป

1st day Chiangmai Group

1st day BKK Group

2nd day Chiangmai Group

2nd day BKK Group

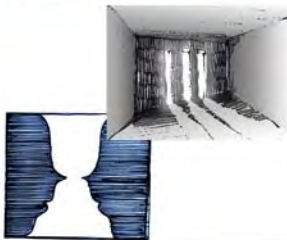
กาล.. ครึ่งหนึ่ง...

แรงบันดาลใจ

กำแพงเมืองที่เหลือเพียงซาก ที่มีความไม่เท่ากัน ทำให้เกิดความสงสัยว่า ส่วนที่เหลือของกำแพงหายไปไหน ?? ด้วยความสงสัย จึงครุ่นคิดกับเพื่อนๆ อยู่นาน และจึงได้คำตอบ

มันไม่ได้หายไปไหนหรอก เพียงแต่มีสิ่งเข้ามาทดแทนมัน

นั่นก็คือ "เวลา"

แนวความคิด

ถ้ามองจากภายนอกเข้าสู่ภายในบ้าน จะรู้สึกภายในบ้านเย็นมืด แต่ถ้ามองจากภายในบ้านออกสู่ภายนอกบ้าน จะรู้สึกภายในบ้านสว่าง ทำให้ผู้อยู่อาศัย รู้สึกว่า สดชื่น ปลดปล่อยจากภายนอก สดชื่นด้วยผู้อยู่อาศัย สามารถที่จะใช้ชีวิตอย่างสะดวกสบายในยามค่ำคืน

จึงได้แนวความคิดออกมาเป็น "ปลอดภัย" และ "สะดวกสบาย"

ภายนอกมองภายใน

ภายในมองออกนอก

ลานนา

คือรูปแบบสถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ในที่นี้ก็คือ สถาปัตยกรรมลานนา รูปแบบที่เกิดขึ้นภายใต้อิทธิพลของลักษณะ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ความเชื่อ และ ฐานะ

ลักษณะเฉพาะของเรือนล้านนาจะประกอบด้วย ช่องหน้าต่างเล็ก ๆ เพราะรักษาอุณหภูมิภายในเรือนให้คงที่ ฝาไหลเอวไว้ระบายอากาศในห้องครัว เติ้น ขานพื้รอบเรือนเป็นลานที่ไว้รับแขก นั่งเล่น เป็นต้น วิถีธรรมชาติ ที่หาได้ทั่วไปในท้องถิ่น

รวมสมัย

รวม = รวมกัน สมัย = เวลาในช่วงหนึ่ง ดังนั้น รวมสมัย = การรวมอยู่ในช่วงเวลาอันเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ยุคสมัย ดาวยุค รวมถึง วิถี ที่หาได้ในช่วงหนึ่ง ส่งผลให้ บ้านเรือนได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ตามความต้องการของผู้อยู่อาศัยเป็นหลัก และทำให้คนรุ่นหลังที่มองกลับมาแล้ว สามารถรู้ถึงความเป็นอย่างอยู่ในช่วงเวลานั้นๆ ได้อย่างชัดเจน

สถาปัตยกรรม

รูปแบบสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน ก็ยังคงความเป็นล้านนา แต่มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เช่น

วัสดุ : คอนกรีต เหล็ก กระจก เป็นต้น

พื้นที่ใช้สอย : ขึ้นลงจากที่เป็นลานโล่งๆ กลั่นมีการก่อผนังขึ้นมามีค้ำและกันเป็นห้องต่างๆ ตามฟังก์ชันการใช้งานที่ ผู้อยู่อาศัยต้องการ

รูปแบบสถาปัตยกรรม : มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ โดยการผสมผสานระหว่าง ศิลปะเดิม และศิลปะใหม่ๆ จากอิทธิพลของต่างชาติ และ ต่างศาสนา

ดังนั้น สถาปัตยกรรมล้านนารวมสมัย จึงอธิบายได้ว่า เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยคนล้านนา ภายใต้อิทธิพล ของ ความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยเป็นหลัก ไม่มีแบบแผนที่ตายตัว เพราะสาเหตุที่ประเทศไทย เป็นประเทศที่เปิดรับทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ทำให้เป็นการเปิดรับศิลปะทุกแขนงเลยก็ว่าได้

แต่ทั้งหมดทั้งสิ้น ทุกสิ่งทุกอย่างก็เกิดขึ้น โดยคำว่า "ปลอดภัย และ สะดวกสบาย"

๒

กาดตานนา

๓

+ ตลาด + เปลี่ยนตาม **บริบท** + แสดงความเป็นตานนา

กาด คือพื้นที่ส่วนกลางในการพบปะ (วิถีชีวิต, สังคมและวัฒนธรรมความเป็นตานนา)

กันของผู้คนที่หลากหลาย

กาดในชุมชน

กาดหลวง

กาดเมืองใหม่

เป็นกาดที่มีการเพิ่ม
การพาณิชย์มากขึ้น

เปลี่ยนเหมือนกาดที่เก่า
จุดเด่นของความเป็นตานนาเดิมได้
แสดงถึงอัตลักษณ์ที่แท้จริง

เป็นสถานที่ที่แสดงความเป็นตานนาจากวิถีชีวิต
ของคนในสมัยก่อนจนถึงปัจจุบัน
ความเป็นตานนาแสดงออกจากรีชีวิติชีวิตของผู้คน
กับการจับจ่ายใช้สอยที่หมุนเวียนกันไปเรื่อยๆ

Space quality

สถาปัตยกรรมร่วมสมัย

อดีต-ปัจจุบัน

ลักษณะเด่นล้านนา

- ฐานน้ำและดินเป็นสัญลักษณ์ของการต้อนรับ
- ไม่ใช่ตัววัด ใช่วิธีลื่นสลักเดียว
- ใช้ขานเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างเรือนหลายหลัง
- มีการตกแต่ง และสลักลวดลาย
- โจ่งทางเดินเป็นที่มาติดต่อกันทั้งบ้าน

ลักษณะเด่น MODERN

- เน้นความเรียบง่าย
- เน้นพื้นที่ใช้สอยมากกว่าความสวยงาม
- เข้ากับLIFE STYLE ของคนเมือง
- เน้นที่ความประหยัดและนำเสนอด้วยเทคโนโลยีการก่อสร้าง

Lanna Contemporary

เป็นการนำข้อดีของสถาปัตยกรรมล้านนาและโมเดิร์นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดมาเป็นสถาปัตยกรรมใหม่เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ยังคงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ในความเป็นล้านนาไว้

สเปซ+ลันนา=จวง

" ၆၂၄ "

"ช่วง" ความหมายตรงตัว แปลว่า ลาน คือเป็นพื้นที่ว่าง โล่ง ข้างละมีต้นไม้มงคล หรือมีบ้านเรือนปลูกโดยรอบบริเวณลานข้างๆนั้น โดยพื้นที่นั้นมาจกพิธีกรรม หรือกิจกรรมของชุมชน ถ้าเป็นบริเวณลานสนามหน้าบ้าน ก็เรียกว่า ขงบ้าน ถ้าเป็นวงกลมกลาง พระองค์จะนั่งอยู่ ด้านหลังจะมี ธนະปะเป็นธงฉะโชนี่ ก็จะเป็นกษัตริย์ทำพิธีกรรม หรือพิธีกรรมต่างๆภายในวงนั้นๆ ในสมัยโบราณของเอาไปใช้ทำนา

คำที่ขอมชนสมัยแรกกล่าวหาคน ลานข้าวสด และตากแดดเอาใช้ได้อย่างใจดีหรือเอาไปเป็นที่นั่งเล่น หรือให้เด็กเล่นทะเลเล่นนั้นมาหลายๆ โดยไม่ต้องทำอะไร แต่ก็จะใช้ไปจนถึงสมัยใหม่ หรือเอาไปจัดงาน ลานหมอนแปลง งานอะไรก็ได้ ในปัจจุบันจะเป็นสวนหย่อมวงกลมเล่น หรือเป็นที่ที่เด็กๆได้วิ่งเล่นก็ได้

ปัจจัยที่เป็นเหตุ...ให้วงหาย!!

1. กฎหมาย ซึ่งมีภารกิจกำหนดเขตที่ดินที่ชัดเจน ส่งผลให้พื้นที่ซึ่งรังสีเงินเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล ถูกจัดเป็นเงินยอยๆ และถูกแทรกแซงด้วยภาษี
2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม - มีประชากรเพิ่มขึ้น ที่มั่งคั่งในเพียงต่อการอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ

๕. ด้วยเหตุนี้ เราไม่สามารถที่จะไปแก้ไขกฎหมายหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินงานซึ่งมีอยู่ภายในหน่วยงานได้

ดังนั้น จึงเลือกที่จะสร้างกิจกรรมขึ้นในช่วงของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนในสังคมนี้นำกันมากขึ้น ทั้งเด็ก คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมจะเป็นตัวนำในการดำเนินกิจกรรม ในรูปแบบและช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งจะมีการเชื่อมกับกับของกิจกรรม แต่กิจกรรมก็จะไม่ได้โดยสะดวก เป็นการให้พื้นที่เกิดความคุ้มค่าที่สุด หรือ ขาดมีการจัดกิจกรรมพิเศษที่มีลักษณะที่ต้องมีการเคลื่อนไหวในชุมชนสืบสวนชุมชน ทำบุญนบ้าน จัดงานปีใหม่ จัดงานสงกรานต์ จัดงานลอยกระทง จัดงานแต่งงานตามคฤหาสน์

ตั้งบาตร

ออกกำลังกาย

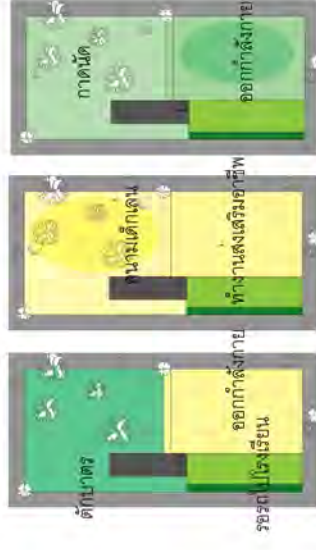
สมัครเรียนฟรี

ทำงานส่งเสริมอาชีพ

สนามเด็กเล่น

ออกกำลังกาย

กาดนัด

๕๕
 ก้ากค
 เล่าวิถึ
 เวลาผ่าน
 จากอดีต
 สู่อุด
 ปัจจุบัน
 PROJECT WORKSHOP สานต่ากัน
 และสถาปนาหอธรรมะไว้เป็นมรดกให้คน
 และลูกหลานได้ชมและสืบทอดไว้
 และสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิต
 ของชาวเมืองมาแต่โบราณ
 สถาปัตยกรรม
 ราม
 สมัย

